

MASTEROPPGAVE
Master i Yrkespedagogikk
Mai 2018

Minoritetsspråklige i eldreomsorgen
Minority language in elderly care

Gerd Formofetten

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
Institutt for yrkesfaglærerutdanning
OsloMet - Storbyuniversitetet

Forord

Etter fire år på dette masterstudiet i yrkespedagogikk har jeg nå satt endelig punktum. Det har vært fire fine år. Jeg har fått nye venner og bekjentskaper, og ikke minst: Jeg har lært mye nytt.

Det er mange jeg skal takke som har betydd mye for meg i løpet av disse årene. Jeg vil først og fremst takke alle kollegaene mine i Kirkenes som steppet inn og tok mine timer når jeg reiste ned til Kjeller på samling. Uten dere hadde ikke jeg sittet her og skrevet dette forordet nå.

Jeg vil også takke Hans-Jørgen, Katrine og Kjetil for gjestfriheten når jeg kom på overnatting når jeg skulle på samling. Henrik og Kristian: takk for at dere har vært tålmodige når jeg okkuperte kjøkkenbordet med bøker og pc og satt og skrev i dagevis. Takk til venner og annen familie som har vært interessert i det jeg har holdt på med.

Takk til dere som sa ja til å være informanter.

Takk til dere i klassen min for alle gode diskusjoner, kaffestunder, et par besøk på pøben.

Takk til Mette og Lars Rolf for godt samarbeid og vennskap.

Til slutt vil jeg rette en stor takk til veilederen min Ellen Beate Hellne-Halvorsen. Takk for at du trodde på meg og skrev i eposten to dager før jeg skulle levere: «Dette greier du». Det betydde så mye akkurat da. Og jeg greide det.

Eidsvoll 14.05.2018

Gerd Formofetten

Sammendrag

Denne masteroppgaven i yrkespedagogikk startet jeg med i 2016. Bakgrunnen for at jeg ville skrive om språkopplæring var at jeg er opptatt av hvordan kommunikasjon både med pasienter, brukere og elever kan være med på å skape trygge rammer for den enkelte. Det å kunne forstå og gjøre seg forstått er en forutsetning for å kunne være både inkludert og integrert i samfunnet. Derfor er språket et viktig verktøy. Problemstillingen min er «hvordan kan språkopplæringen bidra til ansettelse på sykehjem og i hjemmetjenesten.»

Metoden jeg brukte i undersøkelsen min var kvalitativ, og jeg hadde semistrukturert intervju. Informantene var fra eldreomsorgen og språkopplæringa.

Hensikten med undersøkelsen var at jeg ville undersøke hva som lå bak tallene som var publisert på Statistisk sentralbyrå. Tallene viste at det var ikke alle som fullført språkopplæringa. Noen brukte mye lenger tid enn det som var ønskelig fra myndighetenes side.

Jeg har brukt teori av Vygotskij (den proksimale utviklingszone) og jeg har belyst empirien med Bruner sin teori om stillasbygging og spiralprinsippet. Jeg brukte med andre ord sosiokulturell teori for å analysere og drøfte datamaterialet. Jeg har også med en del om andrespråklæring og andrespråkundervisning. Tilslutt har jeg med forskjellig lovverk og læreplaner som var aktuelle for min undersøkelse.

Jeg kunne konkludere med at språkopplæringa var viktig for ansettelse innen eldreomsorgen, selv om utvalget var litt lite for at jeg kunne si at det var representativt for noen andre.

Jeg hadde et yrkespedagogisk blikk på oppgaven hele tiden. De fleste som er med på språkopplæring vil enten kvalifisere seg for arbeid eller utdanning.

Summary

Minority language in elderly care

This master thesis in vocational pedagogy I started with in 2016. The background for why I would write about the language training was that I'm concerned about how communication both with patients, users, and students can help create safe frames for the individual. To be able to understand and make themselves understood is a prerequisite for being able to be both included and integrated into the community. That is why language is an essential tool.

My master subject is "How can language contribute to employment in a nursing home and in home health care?" The method I used in my survey was qualitative, and I had a semi structured interview. My informants was from the elderly care and language teachers and student.

The purpose of the survey was that I wanted to investigate what lay behind the numbers that were published on Statistics Norway. The figures showed that it was not all that complete language courses. Someone spent a lot longer time than was desired by the Government.

I have used the theory of Vygotskij (the proximal development zone) and also Bruners theory of scaffolding construction and spiral principle. I used in other words socio-cultural theory to analyze and discuss the. I also have with a section about second language learning and second language teaching.

Finally I have different laws and curricula that was relevant to my survey. I could conclude that the language teaches was important for employment in the field of elderly care, although the selection was a bit small for that I could say that it was representative for someone else. I had a vocational educational look at the task all the time. Most people that are on language training are going to qualify for work or education.

Innhold

1.0	Innledning.....	8
1.1	Bakgrunn	8
1.2	Hensikt og betydning av prosjektet.....	10
1.3	Problemstilling.....	10
1.4	Forskningsspørsmål 1	11
1.5	Forskningsspørsmål 2	12
1.6	Begreper	15
1.6.1	Andrespråk	15
1.6.2	Flyktning	15
1.6.3	Asylsøker.....	16
1.6.4	Innvandrer	16
1.6.5	Inkludering og integrering	16
1.6.6	Kultur	17
1.6.7	Språkopplæring	18
1.6.8	Metoder for språkopplæring.....	19
1.7	Oppgavens struktur.....	19
2.0	Teoretisk ramme.....	20
2.1	Eksisterende forskning	20
2.1.1	Årsrapport fra Kompetanse Norge.....	20
2.1.2	Rapport fra Brochmannutvalget.....	22
2.2	Læring.....	23
2.2.1	Sosiokulturell læringsteori.....	23
2.2.2	Skriftspråket som redskap.....	25
2.2.3	Bruners læringsteori.....	27
2.3	Andrespråklæring	28
2.4	Andrespråkundervisning.....	30
2.5	Voksenpedagogikk.....	31
3.0	Læreplaner, lovverk og offentlige dokumenter/rapporter	33
3.1	Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.....	33
3.2	Introduksjonsloven.....	35
3.3	Pasientrettighetsloven	36
3.4	Helsepersonelloven	38

3.5 Offentlige dokumenter/rapporter.....	38
3.5.1 Regjeringens mål for inkludering	38
3.5.2 Yrkesrettet språkopplæring i helsearbeiderfag.....	41
3.5.3 Arbeid og språk – et samspill.....	42
4.0 Metode	44
4.1 Planlegging av undersøkelsen	45
4.2 Tematisering av undersøkelsen.....	45
4.3 Utvalg.....	45
4.4 Intervju	47
4.5 Gjennomføring av undersøkelsen	51
4.6 Reliabilitet og validitet.....	53
4.7 Forskningsetiske prinsipper.....	55
5.0 Presentasjon og analyse av datamaterialet	57
5.1 Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?.....	58
5.1.1 Kommunikasjon.....	58
5.1.2 Dokumentasjon	59
5.1.3 Grunnleggende ferdigheter	61
5.2 Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?	63
5.2.1 Tverrfaglig samarbeid.....	63
5.2.1 Arbeidspraksis	66
5.2.2 Undervisning.....	69
6.0 Drøfting av resultater	72
Litteraturliste.....	80

Tabeller:

Tabell 1 Intervjuguide til ledere på sykehjem/hjemmetjeneste og lærer i språkopplæringen	48
Tabell 2 Tidspunkt for intervjuer	52

Figurliste:

Figur 1 Fritt etter Kompetanse Norge (2017).....	21
Figur 2 Hentet fra Imsen (2005)	24
Figur 3 Hentet fra Skrivesenteret (2013).....	26
Figur 4 Fritt etter Bruner	27
Figur 5 Hentet fra Berggren & Tenfjord 1999 s.28.....	29
Figur 6 Hentet fra Store norske leksikon.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.

Vedlegg

Nr 1 Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Nr 2 Intervjuguide

Nr 3 Melding til NSD

1.0 Innledning

Innledningen i denne masteroppgaven vil starte med hvorfor jeg har valgt å skrive om språkopplæring. Jeg presenterer problemstillingen og forskningsspørsmålene og forklarer forskjellige begreper som er sentrale i oppgaven. Tilslutt i dette kapittelet vil jeg presentere strukturen på oppgaven.

1.1 Bakgrunn

I 1989 jobbet jeg som pleieassistent på et sykehjem i Oslo. En dag fikk vi telefon på sykehjemmet fra Ullevål hjelpepleierskole med spørsmål om det var noen av assistentene som kunne tenke seg å starte på «hjelpepleien», for det var en del ledige plasser. Det takket jeg ja til, og siden den gang har jeg vært opptatt av språk, og hvordan vi kan kommunisere med andre på en forståelig måte. Den gangen hadde jeg ikke tanke for at jeg en dag skulle gå på et masterstudie der språk og kommunikasjon var tema for min masteroppgave. Jeg har vært opptatt av hvordan kommunikasjon både med pasienter, brukere og elever kan være med på å skape trygge rammer for den enkelte. Det å kunne forstå og gjøre seg forstått er en forutsetning for å kunne være både inkludert og integrert i samfunnet. Derfor er språket et viktig verktøy.

I løpet av disse årene har jeg jobbet som hjelpepleier i eldreomsorgen, jeg tok yrkesfaglærerutdanning i helse- og oppvekstfag og jeg studerte norsk. I løpet av de årene jeg har gått på masterstudiet har jeg jobbet som programfaglærer på vg1/vg2 helse- og oppvekstfag, norsklærer på yrkesfag og i norskopplæring for minoritetspråklige. Jeg har jobbet både i Finnmark og i Oslo. Tre av intervjuene foretok jeg i Finnmark og et intervju foretok jeg i Oslo. Med den bakgrunnen har jeg møtt mange mennesker med forskjellige ferdigheter og kunnskaper når det gjelder språk.

Noen av dem jeg møtte i helsevesenet som pasienter/brukere hadde av forskjellige fysiske/psykiske årsaker problemer med språket. Noen av kollegaene mine hadde et annet morsmål enn norsk og noen av elevene jeg har hatt på skolen har vært minoritetsspråklige. Felles for dem alle var at de hadde behov for en eller annen form for hjelp/veiledning/opplæring for å kunne uttrykke seg. Dette er hovedgrunnen til at jeg valgte språkopplæring som tema for masteroppgaven min og jeg valgte å avgrense det til å undersøke hvordan det var for innvandrere å få jobb når de ikke kunne språket så godt. Mange av dem sier selv at de tror det er fordi de ikke kan språket godt nok.

I min jobb som lærer møter jeg mange minoritetsspråklige som strever med det norske språket, og som har problemer med å kommunisere for å gjøre seg forstått eller for å forstå andre. Derfor var det naturlig for meg når jeg skulle skrive denne masteroppgaven, at jeg kunne undersøke noe som er så viktig i et samfunnsperspektiv, men også i et personlig perspektiv for de det gjelder.

Språkopplæring er kanskje ikke det første man tenker på når det gjelder yrkespedagogikk, men språk, kommunikasjon, samhandling, begrepslæring er høyst relevant også på dette området. I programplanen for studiet står det følgende «de fleste arbeidsoppgaver utføres i arbeidsfellesskap som krever kommunikasjon og samhandling. Kompetanse i samarbeid og kommunikasjon er derfor viktige deler av det yrkespedagogiske feltet».

Integreringspolitikken i Norge har som mål å få flyktninger og innvandrere ut i jobb så fort som mulig, slik at de kan bli økonomisk uavhengige (Integrerings og Mangfoldsdirektoratet, 2016). Det finnes mange ulike tiltak for at innvandrere skal bli integrert i det norske samfunnet. Det er både private og offentlige aktører som har tilbud om språkopplæring. Innenfor språkopplæringen er det også mange forskjellige tilbud med forskjellige mål for opplæringen. Det som er felles for alle er at det skal ende ut i utdanning eller jobb. En stor aktør på dette området er Kompetanse Norge. Det er en etat som er underlagt Kunnskapsdepartementet og de skal bidra til å heve voksnes kompetanse slik at de kan delta i samfunns- og arbeidsliv (Kunnskapsdepartementet, 2016).

Kompetanse Norge samarbeider med partene i arbeidslivet, flere departementer og direktorater, regionale og kommunale aktører, frivilligheten og opplærings- og utdanningsinstitusjoner. Det har kommet en årsrapport fra 2016 der Kompetanse Norge redegjør for hva som har skjedd innenfor opplæringen av voksne i 2016 (Kompetanse Norge, 2017). Den rapporten vil jeg kommentere senere i oppgaven.

1.2 Hensikt og betydning av prosjektet

Hensikten med prosjektet er at jeg vil undersøke hva som ligger bak tallene i statistikken som blir presentert fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Jeg gjennomførte en kvalitativ undersøkelse i form av et intervju av en leder på sykehjem og en i hjemmetjenesten, en lærer i norskopplæringa og en deltaker fra norskopplæringa. Betydningen av mine funn vil ha noe å si for hvordan jeg som lærer kan legge til rette for læring, slik at deltakere og elever i norskopplæringa står så godt rustet som mulig til å søke seg jobb eller ta utdanning.

Undersøkelsen kan også muligens være relevant for andre som jobber med språkopplæring for andre yrker enn innenfor helsesektoren. I følge SSB er det mange innvandrere som søker seg til helse- og sosialsektoren (SSB, 2017). Av de som var med i introduksjonsprogrammet i 2012 og 2013 jobbet om lag 25% av dem innenfor helse- og sosialtjenestene etter at de var ferdige med programmet (SSB, 2017). Mange av dem jobber deltid, og noe av grunnen til det kan være at mange av dem har liten eller ingen arbeidserfaring fra Norge å vise til.

SSB (2017) skriver også at det stor forskjell på kommunene rundt omkring i landet. Det er de minste kommunene som har flest innvandrere ute i jobb. Noe av grunnen til det tror de kan være at når det er færre innbyggere, så er de «tettere» på arbeidslivet og det er lettere å få jobb. Graden av sysselsetting vil være påvirket av hvilke grupper som er bosatt i kommunen. Hvis det er et stort antall unge menn, vil det være mer sannsynlig at flere kommer raskt i arbeid eller utdanning enn dersom det bosettes en overvekt av eldre kvinner. Menn – og særlig i de yngre aldersgruppene – har vist seg å ha langt høyere måloppnåelse enn kvinner (SSB, 2017). Personer som har kommet til Norge som asylsøkere, gjør det noe bedre på arbeids- og utdanningsmarkedet enn familieegjenforente og overføringsflyktninger (SSB, 2017). Jeg vil redegjøre for de forskjellige gruppene av innvandrere i pkt. 1.5.

1.3 Problemstilling

Hovedformålet med Introduksjonsloven er å gi flyktninger mulighet til å komme seg ut arbeid eller utdanning og til å delta i samfunnet, samt å styrke deres økonomiske selvstendighet. Andre innvandrere enn flyktninger, som ikke er omfattet av introduksjonsprogrammet, men som av andre grunner trenger å få tilrettelagt opplæring i norsk er også aktuelle for å være

med i organisert opplæring. NAV er sentral på det området for å kvalifisere de som står uten jobb av en eller annen grunn. Enten ved å tilby språkpraksis eller arbeidspraksis for å finne ut hva som passer for den enkelte.

Jeg vil undersøke hvordan språkopplæringen praktiseres og om det gir de resultatene som forventes. I og med at språket er en viktig faktor for å få til dette, vil jeg undersøke om språkopplæringen er god nok for at de lærer så mye på den tiden de har, blant annet som grunnlag for å få seg fast jobb og bli økonomisk selvstendige. Jeg vil også undersøke hvilke språkkrav som stilles i omsorgsyrkene. Er det samsvar mellom det som kreves av elevene og den opplæringen de får?

Grunnen til at jeg velger sykehjem og hjemmebasert omsorg, er at det er mange som vil ha praksisplass der mens de går på introduksjonsprogrammet, eller er i annen språkopplæring, og at mange søker seg til disse yrkene når de er ferdige med språkopplæringen. Det er også mange som søker seg til Helse og oppvekstfag i videregående opplæring. Enten på voksenopplæring eller ordinært løp på videregående skole.

Norsk kunnskaper handler ikke bare om å lære seg språket, men de må få kunnskap om det norske samfunnet. Hvilke regler gjelder i arbeidslivet, hva forventes av en arbeidstaker? Det er mange detaljer som skal på plass før flyktningene føler at de er selvstendige og at de kan mestre jobb eller utdanning. For å finne ut mer om dette har jeg kommet frem til følgende problemstilling

Hvordan kan språkopplæringen bidra til at innvandrere blir ansatt på sykehjem eller i hjemmebasert omsorg?

For å få svar på problemstillingen, har jeg avgrenset det med to forskningsspørsmål som jeg presenterer i det følgende.

1.4 Forskningsspørsmål 1

Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

Vi har flere typer forskjellige språkferdigheter. Vi har hverdagskommunikasjon, formell og uformell kommunikasjon, fagspråk og verbal og non-verbal kommunikasjon. Alle disse språklige ferdighetene vil de fleste ha på sitt morsmål, men når man skal tilegne seg et nytt språk for å kunne delta i utdanning- og samfunnsnivå, så kreves det at hver enkelt kan få mulighet til å utvikle disse ferdighetene.

På sykehjem/hjemmetjeneste kreves det at ansatte kan dokumentere hva de har gjort, hva de har observert hos pasienter/brukere, hvilke tiltak som eventuelt må settes i verk. De må også kunne kommunisere på tvers av fag og yrker da tverrfaglig samarbeid er en stor del av hverdagen til en person som er ansatt i helsevesenet. Når elevene får norskopplæring bør kanskje noe av opplæringen ha fokus på fagspråk og begreper i det yrket de vil ha arbeidspraksis i. Det kan tenkes at det er lurt å få til et samarbeid med bedrifter som har elever i praksis. De kan si noe om hva de vil skal være basiskunnskap for å få praksis eller bli ansatt på sykehjemmet eller i hjemmetjenesten. Det leder til neste forskningsspørsmål som er følgende

1.5 Forskningsspørsmål 2

Hvordan kan opplæringen i språk best imøtekomme arbeidslivets krav?

Hver enkelt deltaker i introduksjonsprogrammet eller program for arbeidspraksis i samarbeid med NAV, har krav på en individuell opplæringsplan. Arbeidsplassen bør gjøre en analyse av hvilke språkferdigheter som trengs på arbeidsplassen. Forskjellige arbeidsoppgaver kan kreve forskjellig nivå i muntlig, skriftlig, lytte og lese. Det kan også være nyttig å tenke gjennom hvilken opplæring den ansatte vil få og hvilke hjelpemidler som er tilgjengelig på arbeidsplassen. Kompetanse Norge har flere nettsider som kan være til nytte for arbeidsplasser som har innvandrere i jobb, eller som vil ansette innvandrere (Kompetanse Norge, 2017). De har laget noen spørsmål som kan hjelpe til med behovsanalysen og de er som følger

Er arbeidet preget av rutine eller uforutsette situasjoner?

I arbeid preget av rutinemessige og kjente situasjoner trengs et lavere språklig nivå enn i arbeid med stor grad av uforutsette og varierende situasjoner. En person kan fungere

på et høyere norsknivå innenfor kjente arbeidsoppgaver enn det han eller hun oppnår på en norskprøve hvor temaene er generelle.

Hvem kommuniserer de ansatte med?

En arbeidstaker som skal kommunisere med kunder eller pasienter vil antakelig måtte ha bedre muntlige ferdigheter enn en arbeidstaker som bare har kontakt med kollegaene sine. Samarbeid mellom kollegaer kan bidra til at språklige utfordringer løses med støtte fra andre, og en nyansatt blir etter hvert kjent med språket kollegaene bruker på arbeidsplassen.

Er hjelpemidler tilgjengelig i arbeidssituasjonen?

En person som skal lese og skrive norsk på et høyt nivå i en arbeidssituasjon, kan ofte benytte seg av digitale hjelpemidler, som for eksempel retteprogram og oversettelsesprogrammer. Slike hjelpemidler er ikke tilgjengelige når personen tar en norskprøve.

Hvilke konsekvenser kan en misforståelse få?

Et viktig aspekt ved en behovsanalyse er også hvor alvorlig eventuelle misforståelser er. Er konsekvenser av en språklig misforståelse store eller kan de enkelt løses og rettes opp i? (Kompetanse Norge, 2017. *Norskkrav i arbeidslivet*)

Hvis norskopplæringen foregår både i klasserommet og på arbeidsplassen er det viktig at det er samsvar mellom det de lærer i klasserommet, og det de har bruk for på arbeidsplassen. Hvilke metoder som brukes i opplæringen har mye å si for hvilket utbytte den enkelte har i språkopplæringen.

Til å begynne med når ingen kjenner hverandre, hverken lærer eller elever, er det viktig å få til et godt samhold i klassen. Læreren må bruke bilder, kroppsspråk og prøve å bruke ”ting”

der elevene kjenner seg igjen. Det er viktig å variere metodene slik at det ikke blir kjedelig. Hvis de ikke forstår, vil de fort falle av lasset og vil ikke kunne tilegne seg fagstoffet.

I metodisk veiledning for norsk og samfunnskunnskap står det at flyktingene/innvandrerne skal

- få kunnskap om viktige historiske, sosiale, økonomiske, kulturelle, rettslige og politiske forhold i Norge – og at de kan uttrykke kjennskap til disse forholdene
- utvikler kunnskap om egne rettigheter, muligheter og plikter i det norske samfunnet – og at de kan bruke denne kunnskapen i hverdagen
- reflekterer over og samtaler om grunnleggende verdier og utfordringer i det norske samfunnet knyttet til demokrati, likestilling og menneskerettigheter – og at de kan uttrykke egne meninger om slike spørsmål (Kompetansenorge.no)

Den tiden en person bruker på å lære seg språket vil variere mye ut i fra hvilken utdanning vedkommende har fra før. Kan vedkommende skrive og lese på sitt eget språk? Hvilken nasjonalitet vedkommende har vil også ha noe å si for hvor lang tid vedkommende trenger på opplæringen. De som har et annet alfabet vil som oftest bruke lenger tid på språkinnlæringen. Vi ser også at alder har noe å si for hvor fort de greier å tilegne seg språket.

Å være med i arbeidslivet er et viktig element av det vide begrepet integrering. Det viktige med å være yrkesaktiv er for den enkelte mulighet for inntekt. Samtidig er arbeidsplassen viktig fordi en der får brukt sin kompetanse og har sosial kontakt med andre. For flyktinger har arbeid dessuten den viktige funksjonen at det gir praktisk trening i norsk.

Norskopplæringen skal så langt det er mulig legge opp undervisningen slik at det yrkesrettes mot det yrke/praksisen som deltakeren kan tenke seg. Når det er mange i en klasse som har forskjellige ønsker og forutsetninger, så kan det være vanskelig å finne gode metoder for at alle skal få det de har krav på, og som gir det beste læringsutbytte for den enkelte.

Det er viktig at språkkravene står i forhold til arbeidsoppgavene. Språkkravene arbeidsgivere stiller må ikke være i strid med diskrimineringslovens forbud mot indirekte diskriminering på grunn av språk. Det er viktig at språkkrav som stilles, er forsvarlige i forhold til det yrket som

skal utøves, men likevel ikke er for høye slik at personer som kunne fungert fint i yrket blir utestengt. Arbeidsgiver må være bevisst på at man ikke stiller høyere språkkrav til innvandrere enn til norskspråklige personer, og at ulike aksenter må aksepteres. Ved ansettelse vil det alltid være nødvendig med opplæring og læring av nye ord og begreper knyttet til arbeidssted og -oppgaver (Diskrimineringsloven, 2005 §4).

1.6 Begreper

Det er mange begreper innenfor dette feltet som brukes om hverandre. Begreper som har vært mye brukt, er fremmedspråklig, minoritetsspråklig og norsk som andrespråk.

Utdanningsdirektoratet (Udir) forklarer begrepene på følgende måte: «Minoritetsspråklig er et begrep som brukes om barn, unge og voksne som har et annet morsmål enn norsk eller samisk» (Utdanningsdirektoratet, 2016a).

1.6.1 Andrespråk

Det er et språk som ikke er en persons førstespråk, men som blir brukt som dagligspråk i et miljø hvor personen lærer det (Berggren & Tenfjord, 2016). De språkene du lærer før du er ca tre år blir betegnet som førstespråk. Da regner man med at hovedstrukturene i språket er etablert.

Det har vært vanlig i Norden å skille mellom andrespråklæring og fremmedspråklæring, selv om noen bruker begrepene om hverandre. Det er forskjell i opplæringen på disse, fordi andrespråket vil man få bruk for som dagligspråk, mens fremmedspråket er noe du vanligvis lærer i klasserommet med utvalgte tekster og veiledning underveis, og så trenger du ikke å snakke det språket før neste gang du skal ha undervisning i faget. Andrespråklæring kan foregå både i klasserommet og utenfor klasserommet og den som skal lære det må ofte forholde seg til det nye språket både muntlig og skriftlig uten å få veiledning underveis (Berggren & Tenfjord, 2016, s. 17).

Utlendingsdirektoratet har definisjoner på følgende begreper: flyktning, asylsøker og innvandrere (Utlendingsdirektoratet)

1.6.2 Flyktning

En person vil få oppholdstillatelse som flyktning i Norge hvis han eller hun har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av etnisitet, avstamning, hudfarge, religion,

nasjonalitet, medlemskap i en spesiell sosial gruppe eller på grunn av politisk oppfatning (dette kalles å være en konvensjonsflyktning), eller står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff hvis de må reise tilbake til hjemlandet.

1.6.3 Asylsøker

En person kalles asylsøker når han eller hun har søkt om beskyttelse (asyl) i Norge, og ikke har fått søknaden sin endelig avgjort. En person er bare asylsøker fra han eller hun har meldt seg for politiet i Norge og søkt om beskyttelse (asyl), fram til UDI eller UNE har behandlet søknaden og fattet et endelig vedtak. Når asylsøkere har fått endelig svar på søknadene sine, kalles de ikke lenger asylsøkere. Hvis de får positivt svar på søknaden, får de oppholdstillatelse som flyktning eller på humanitært grunnlag.

1.6.4 Innvandrere

Person som flytter til et annet land med sikte på å bosette seg der. I offentlig statistikk er de definert som personer som er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre (og fire utenlandsfødte besteforeldre) og som på et tidspunkt har innvandret til Norge.

1.6.5 Inkludering og integrering

Disse to begrepene blir ofte brukt om hverandre, men i det følgende vil jeg forklare at det er forskjell på dem.

Inkludering i arbeidslivet er noe det er stort fokus på i regjeringen og når jeg søker på ordet inkludere så var det ikke så lett å finne en klar definisjon. I synonymordboka var det 38 synonymer til å inkludere, blant annet bestå av, innbefatte, favne om, regne med og mangesidig. Hvis jeg forholder meg til regjeringens oppfatning av begrepet så sier de at «samfunnet må organiseres slik at hele befolkningen får like muligheter til deltakelse, og at alle som bor i Norge blir inkludert» (Regjeringen. *Statsbudsjettet 2005-2006* p. 4). Sentrale virkemidler i integreringspolitikken er opplæring i norsk og samfunnsfag og deltagelse i introduksjonsprogrammet.

Integrering finner jeg en forklaring på i pedagogisk ordbok (2008) og der er det listet opp fire forklaringer på ordet. De er som følger

- 1) Det å forene, koordinere eller samle atskilte enheter til et hele.
- 2) I betydningen sosial integrering brukes uttrykket synonymt med sosial forankring.
- 3) Brukes også om at minoriteter i en (fremmed) befolkning deltar som fullverdige medlemmer i storsamfunnet uten helt å oppgi sin egenart og kultur, til forskjell fra (fullstendig) assimilasjon.
- 4) Det å blande kulturelle trekk og elementer som opprinnelig var uforenlige, slik at de utgjør et hele som fungerer i virkeligheten (Bø & Helle. 2008 p. 134)

Regjeringen har besluttet å gjennomføre et integreringsløft. Kunnskaps- og integreringsministeren skal reise rundt i Norge på en turne de har kalt Integreringsturneen. Der skal han besøke skoler, barnehager, arbeidsplasser, frivillige organisasjoner og idrettsarenaer. Målet med det er at han vil høre historiene og samle innspill om godt integreringsarbeid og møte menneskene som gjør dette mulig (Regjeringen, 2018. *Integreringsturneen*).

Han startet turneen i vår, og et av besøkene hans var på en språkkafe i Oslo hvor han møtte mødre som var veiledere på kafeen. På kafeen hadde de forskjellige aktiviteter for å lære språket bedre. De leste norske tekster, skrev tekster, hadde samtaler og hadde også noen ganger aktiviteter og øvelser ute. Noen fikk også digital opplæring, slik som å lære seg å opprette bankid og bruke sosiale medier. Kvinnene presiserte overfor ministeren at aktivitetene var svært viktige når målet deres var å komme ut i arbeid (Regjeringen, 2018. *Integreringsturneen*).

For å bli integrert i samfunnet sa ministeren at kvinner med minoritetsbakgrunn møtte mange likestillingsutfordringer og det var viktig å sørge for at de lærer seg norsk og kommer seg ut i arbeidslivet og kan bli selvforsørgende.

1.6.6 Kultur

John Schumann har utviklet en modell for hvordan vi kan tilegne oss et nytt språk etter at morsmålet er etablert (Berggren & Tenfjord, 1999 p. 338) Han kalte modellen for akkultureringsmodellen. Han prøvde den ut på noen arbeidere hvor den ene arbeideren ikke lærte noen ting omtrent samtidig som de andre i gruppa lærte mye. Alberto het han som ikke lærte noe særlig. Han var fra Costa Rica og hadde spansk som morsmål. Han bodde i et område med mange latinamerikanere og bodde hos et par fra Costa Rica.

Schumann fant ut at siden Alberto nesten bare snakket spansk var det for distanse til det engelske språket. Distanse hemmer andrespråklæring. Schumann regner åtte sosiale faktorer som kan skape distanse (Berggren & Tenfjord, 1999 p. 339) og det er som følger

Sosial dominans er hvis du tilhører en gruppe som blir dominert av en annen, så vil det hemme læringen.

Integrasjonsstrategi er hvis en gruppe velger assimilasjonsstrategi og gir opp egen livsstil overfor en majoritetsgruppe så vil det være lett å lære språket. Hvis du heller velger bevaringsstrategien vil ta avstand fra majoriteten og da er det vanskeligere å lære språket.

Inngjerding er den tredje strategien og det er hvis du tilhører en etnisk gruppe som har sterk indre organisering vil læringen svekkes.

Kontaktmønster er hvis en gruppe har mange interne kontakter og møter hverandre ofte uten at de sosiale nettverkene strekke seg over språkgrenser. Det vil føre til reduserte læringsmuligheter.

Gruppestørrelse har noe å bety for sosial distanse, hvis gruppen er stor er det muligheter for aktiviteter på etnisk grunn og det vil hemme læring.

Kulturell kongruens eller likhet mellom gruppene vil føre til økt læring.

Holdninger bremser språklæring hvis det er uvennlige eller fiendtlige holdninger.

Planlagt oppholdstid vil øke språklæringen hvis gruppa har tenkt å bo der lenge.

Schumann (1999) snakket også om språksjokk. Hvis man prøver seg på et nytt språk er man redd for å dumme seg ut og kan få språksjokk. De som får det, holder seg ofte borte fra situasjoner der man må bruke andrespråket.

1.6.7 Språkopplæring

Det er kommunene som har ansvaret for språkopplæringen av flyktninger. Etter at flyktingene har blitt folkeregistrert i en kommune, må kommunen tilby opplæring i norsk og samfunnsfag (Introduksjonsloven, 2003). De har rett og plikt til å delta i gratis opplæring i til sammen 600 timer, og det gjelder for de som er mellom 16 og 67 år. Det skal utarbeides en individuell plan for hver enkelt og de har plikt til å ta en avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap.

Språkprøven i norsk for voksne innvandrere er en avsluttende prøve som tilbys innvandrere i Norge. Prøven består av en skriftlig og en muntlig del, som kan tas hver for seg eller samlet. Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere ble en obligatorisk ordning fra og med 1. september 2005. Regjeringen innførte den i forbindelse med en ny og mer resultatbasert tilskuddsordning, og legger opp til bruk av språkprøven som et mer aktivt virkemiddel i opplæringsløpet.

1.6.8 Metoder for språkopplæring

Flyktninger kan ha rett til opplæring i norsk og samfunnsfag etter Introduksjonsloven. Noen kan også ha plikt til å gjennomføre opplæringen. Det kommer an på hvor gamle de er og hvilken oppholdstillatelse de har. De som får opplæring i norsk følger et opplegg som er delt inn i spor. De får ulik tilrettelegging og har ulik fremdrift. Alle skal ha et opplegg som er tilpasset hver enkelt ut i fra deres forutsetninger, derfor er metodene, lærebøkene og gruppestørrelsene forskjellige.

1.7 Oppgavens struktur

Oppgaven er delt inn i seks kapitler og i det følgende vil jeg kort presentere innholdet i de forskjellige kapitlene

Kapittel 1 inneholder bakgrunnen for hvorfor jeg har valgt å undersøke om språkopplæringen for minoritetsspråklige i Norge, og om den kan bidra til at de får ansettelse i eldreomsorgen. Jeg skriver også noe om hva som er hensikten med og betydningen av denne undersøkelsen. Jeg presenterer problemstilling og forskningsspørsmål og forklarer sentrale begreper i oppgaven.

Kapittel 2 inneholder den teoretiske rammen jeg har valgt i forhold til problemstillingen. Jeg vil først presentere tidligere forskning på temaet. Hovedteoriene er sosiokulturell læringsteori, spiralprinsippet og stillasbygging. Vygotskij og Bruner er teoretikerne bak disse teoriene. Annen teori som er sentral er voksenpedagogikk og andrespråklæring- og undervisning.

Kapittel 3 inneholder lovverk, læreplaner og offentlige dokumenter som belyser tema og legger retningslinjer for språkopplæringen. Jeg har tatt med de som er mest sentrale for min undersøkelse og som jeg mener er mest relevant.

Kapittel 4 inneholder det metodiske opplegget for undersøkelsen. Jeg presenterer hele gangen i undersøkelsen og vil også diskutere undersøkelsens validitet og reliabilitet. Jeg presenterer også epistemologi, ontologi og fenomenologi.

Kapittel 5 inneholder presentasjon og analyse av datamaterialet. Kapitlet er delt i to hvor jeg vil presentere resultatene under hvert sitt forskningsspørsmål. Under hvert forskningsspørsmål har jeg delt inn i tre forskjellige tema.

Kapittel 6 er det siste kapittelet og der vil resultatene fra kapittel fem bli drøftet ut i fra hvilke hovedtendenser som kom frem i analysen. Jeg vil drøfte det opp imot teorien som jeg har presentert i kapittel to og imot lovverk, læreplaner og offentlige dokumenter i kapittel tre. Til slutt vil jeg oppsummere og konkludere.

I oppgaven har jeg fulgt OsloMet - storbyuniversitetet sine retningslinjer for hvordan en masteroppgave skal skrives, og jeg har brukt APA-style. For å holde orden på referansene mine har jeg brukt Endnote. Jeg har prøvd etter beste å kontrollere at alle referanser er i henhold til gjeldende regelverk for at materialet skal være til å stole på, og at det er gyldig i forhold til undersøkelsen min. I oppgaven har jeg brukt noen tabeller og figurer. Det gjør jeg for å illustrere og at det skal gi en god oversikt. Etter mitt syn blir det også lettere å lese. Det er ikke sikkert andre som leser det er av samme oppfatning, for som jeg vil vise i oppgaven, tilegner vi oss lærestoff på forskjellige måter og den enkelte har sine egne lese- og skrivestrategier.

Tilslutt i oppgaven har jeg litteraturliste og nummererte vedlegg.

2.0 Teoretisk ramme

I dette kapittelet vil jeg presentere teori som er relevant for problemstillingen og forskningsspørsmålene i undersøkelsen. Under hvert punkt vil jeg begrunne hvorfor jeg har valgt ut den enkelte teorien. Jeg starter med å presentere tidligere forskning på området.

2.1 Eksisterende forskning

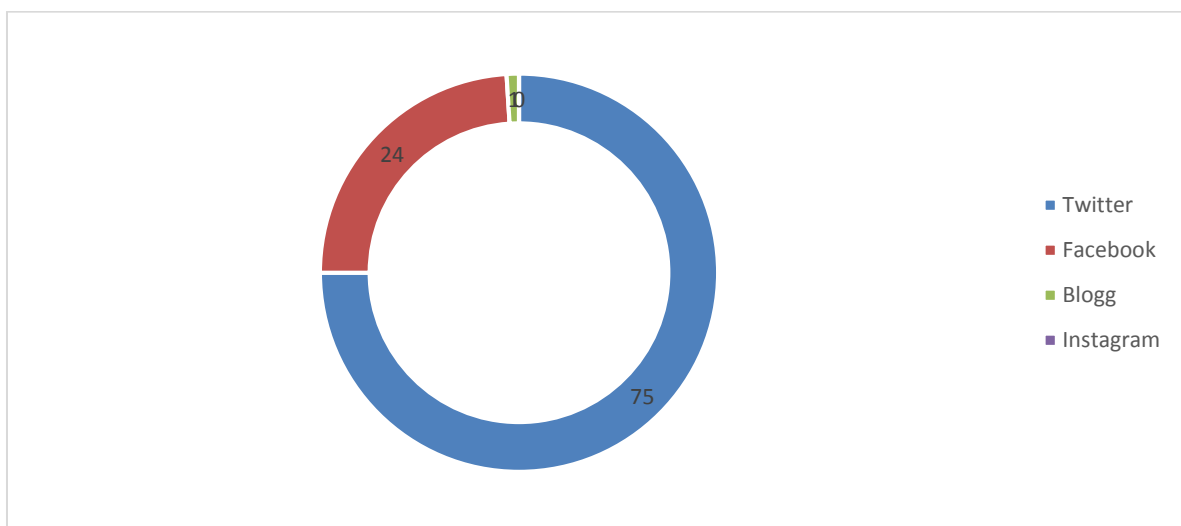
2.1.1 Årsrapport fra Kompetanse Norge

Kompetanse Norge har kommet ut med en årsrapport fra 2016 der de sier at omstilling og integrering er blitt en stadig større del av den offentlige debatten. Det har blitt enda tydeligere

at et arbeidsliv i raskere og raskere endring krever mer kompetansepåfyll og bedre bruk av den kompetansen vi har (Kompetanse Norge, 2017). I rapporten står det at Kompetanse Norge vil jobbe for å være mest mulig synlig i offentligheten for å vise hva kompetansepolitikk er, og hvorfor det er viktig. De skriver også «vi jobber for effektiv og målrettet kommunikasjon mot våre målgrupper, og har fastsatt en ny strategi for bedre å utnytte samspillet mellom de ulike digitale kommunikasjonskanalene» (Kompetanse Norge, 2017).

Kompetanse Norge (2017) bruker sosiale media mye for å nå ut til aktuelle brukere. Det har vært en økning på 73% fra forrige år (2015) og de hadde for eksempel 55 000 treff på sine nettsider (Kompetanse Norge, 2017). De bruker både Twitter, Blogg, Facebook og Instagram og jeg viser i diagrammet under hvordan de fordeler seg når andre omtaler dem i eksterne poster.

Diagram over omtale på sosiale medier (Kompetanse Norge, 2017).

Figur 1 Fritt etter Kompetanse Norge (2017)

Når Kompetanse Norge er tilgjengelig via sosiale medier vil det være lettere for deltakere å finne informasjon, og da er det viktig at den informasjonen som ligger der, er oppdatert og at det er forståelig for de som skal lese det. En av de grunnleggende ferdighetene er digitale ferdigheter og i læreplanen for grunnleggende ferdigheter for voksne står det følgende

Digitale ferdigheter vil si å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle

informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk. Digitale ferdigheter er en viktig forutsetning for videre læring og for aktiv deltakelse i et arbeidsliv og et samfunn i stadig endring. Den digitale utviklingen har endret mange av premissene for lesing, skriving, regning og muntlige uttrykksformer. Derfor er digitale ferdigheter en naturlig del av grunnlaget for læringsarbeid både i og på tvers av faglige emner. Dette gir muligheter for nye læringsstrategier, men stiller også økte krav til dømmekraft (Kompetanse Norge, 2018).

Som vist over, er digitale ferdigheter viktig. Spørsmålet er hvordan det blir brukt i opplæringsøyemed. Kan det være en måte å tilegne seg norskkunnskaper på som er nyttig for deltakerne og blir det brukt i norskopplæringen? Tradisjonell opplæring har vært tavleundervisning og skriftlig produksjon i Norge, men mange skoler og opplæringsbedrifter har i dag tatt i bruk digitale opplæringsmidler i undervisningen.

2.1.2 Rapport fra Brochmannutvalget

Brochmannutvalget publiserte en rapport i februar 2017 (Brochmann, 2017). Utvalget mener at introduksjonsprogrammet bør styrkes, både når det gjelder samarbeid mellom forskjellige etater og at det bør være et tett samarbeid med arbeidslivet. Utvalget påpeker også nødvendigheten av at norsklærere har den nødvendige kompetansen for å undervise minoritetsspråklige og at språkopplæringen bør foregå i tilknytning til arbeid og i sammenheng med ordinær utdanning. Utvalget understreker også at det er særdeles viktig å kartlegge hvilken kompetanse flyktningene har fra hjemlandet sitt. Da vil det være mye lettere å tilpasse et program hvor deltakeren har rask progresjon og kan komme seg raskere ut i arbeidslivet. For de som har lav eller ingen utdanning/arbeidserfaring fra hjemlandet, bør de så fort som mulig få språkopplæring slik at de kan delta i arbeids- og samfunnslivet og samtidig bli kvalifisert til å ta videregående utdanning. Utvalget mener at dette må gjennomføres innenfor introduksjonsprogrammet. For å motvirke lav inntekt og fattigdom er

deltakelse i arbeidslivet viktig. Da vil vi unngå at flyktningene kommer systematisk svakere ut enn den øvrige befolkningen.

2.2 Læring

De sosiokulturelle eller sosialkonstruktivistiske teoriene hevder at all læring har et sosialt opphav. Disse teoriene tar utgangspunkt i Vygotskys tenkning om læring som en grunnleggende sosial prosess heller enn en individuell kognitiv prosess. Jeg velger å bruke modellen om den proksimale utviklingszone som ble utviklet av Vygotskij. Grunnen til det er at den modellen kan brukes på voksne i opplæringsammenheng. En del av det Vygotskij skrev, er om barn. Noe av det kan ha overføringsverdi til voksne, men jeg velger å ha fokus på den nevnte modellen og jeg vil også ha med teori om at Vygotskij så på kommunikasjon og språk som verktøy for å lære. Referanser jeg har brukt er Vygotskij, Säljö, Dysthe og Lyngsnes & Rismark. Grunnen til at jeg har valgt disse er at de har skrevet mye om Vygotskij og at de har skrevet det i en kontekst som passer godt til hvilke ferdigheter og kunnskaper som forventes i dagens samfunn når det gjelder opplæring.

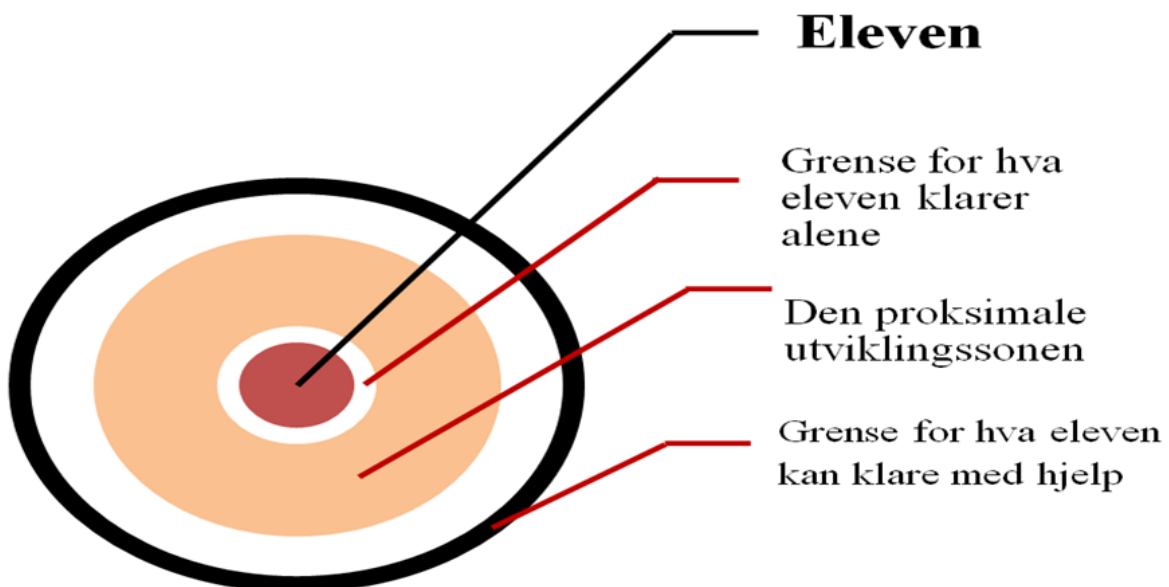
2.2.1 Sosiokulturell læringsteori

Lev Vygotsky mente at læring skjer i samspill med andre, og når barn og unge blir verdsatt i et fellesskap vil det gi motivasjon for læring (Dysthe, 2001). Læring kan beskrives på mange forskjellige nivåer og språk som står i kompliserte avhengighetsforhold til hverandre. Det handler om hvordan mennesket tilegner seg kunnskap ved å delta i kulturelle aktiviteter og hvordan man bruker de redskapene som kulturen gir oss (Säljö, 2001). I et sosiokulturelt perspektiv er redskap eller verktøy de språklige eller fysiske ressursene som gir oss mulighet til å tilegne oss kunnskap. En grunntanke i et sosiokulturelt perspektiv er at gjennom kommunikasjon blir sosiokulturelle ressurser skapt. Gjennom å samhandle og kommunisere med andre i forskjellige kollektive virksomheter og ved å bruke tidligere generasjoners erfaringer og innsikter blir disse ressursene skapt og ført videre (Säljö, 2001). Når Vygotsky bruker uttrykket intellektuelle redskaper i sine tekster, kan vi oversette det med psykologiske redskaper. Säljö (2001) forklarer det også slik, at vi kan kalle det for språklige eller kommunikative redskaper, fordi de føres videre gjennom kommunikasjon. Gjennom å bruke fysiske og intellektuelle redskaper skjer det læring og utvikling. De fysiske verktøyene kan være linjal, kulerammer, datamaskiner og Internett. Symbolske redskaper kan være tall,

talespråk, tegnspråk og blindeskrift. Disse er utviklet som en kulturell prosess og er viktige for vår utvikling og læring (Lyngsnes & Rismark, 2007). De verktøyene kulturen tilbyr, støtter individets tenkning. Vygotsky mente at resonnering og problemløsning er mentale prosesser som blir mediert av psykologiske verktøy slik som språk, tegn og symboler. Og gjennom å delta i det sosiale fellesskapet blir kunnskap skapt, forankret og distribuert i kulturen (Lyngsnes & Rismark, 2007).

I et sosiokulturelt perspektiv mener Vygotsky at mennesker hele tiden kan utvikle seg og forandre seg. I samspillsituasjoner har vi muligheten til å overta og ta til oss kunnskaper fra våre medmennesker (Säljö, 2001). Vi kan ta til oss nye redskaper med støtte fra det vi vet og kan fra før, bli kjent med nye praksiser, forstå hvordan de er bygd opp og bruke erfaringer og kunnskaper for å handle. Vygotsky kaller denne dynamiske måten for å utvikle seg og å tilegne seg kunnskap på, for den nærmeste utviklingszone.

Den proksimale utviklingszone

Figur 2 Hentet fra Imsen (2005)

Med veiledning og assistanse fra omgivelsene, kan vi utføre oppgaver som vi ville hatt problemer med å løse uten hjelp. Veiledningen foregår på den måten at den mest kompetente hjelper den som er mindre kompetent (Säljö, 2001). Mennesker går gjennom flere faser for å beherske intellektuelle og fysiske redskaper for å få mer kunnskap og for å utvikle seg. Det er en trinnvis prosess og i den første fasen mangler man fortrolighet med redskapet og

funksjonen til den. I andre fase kan man bruke redskapet under veiledning av en mer kompetent person. I den tredje fasen øker evnen til å bruke redskapet på egenhånd og man trenger ikke så mye støtte lenger fra veilederen. Man kan også avgjøre når redskapet skal anvendes. I den fjerde og siste fasen kan man bruke redskapet/ferdigheten på egenhånd og vet når og hvordan det skal brukes (Säljö, 2001). Det som er viktig i disse fasene er at læreren må legge til rette for at eleven kan ta i bruk sin nærmeste utviklingssone. Det må føles trygt for eleven slik at han/hun tør å prøve seg ut på ukjente områder, og at det ikke skal være noen fare for å bli latterliggjort av lærer eller andre (Lyngsnes & Rismark, 2007).

For å finne ut noe om elevenes nærmeste utviklingssone er det ifølge Vygotsky viktig at en har kunnskap om elevenes læreforutsetninger. Elevene har forskjellige forventninger, kunnskaper, erfaringer, evner og hjemmebakgrunn. Det er det viktig at det blir tatt hensyn til når læreren skal veilede elevene i læringsarbeidet (Lyngsnes & Rismark, 2007). Den nærmeste utviklingssonen er altså det området der læring lettest kan skje og der støtte er viktig. Hva eksperten kan gjøre av intervensjoner i denne sonen, må være gradert, dvs. at eksperten må nærme seg innlærerens nivå. Støtten må være så liten som mulig, men den må samtidig være slik at innlæreren greier å utføre aktiviteten. For å kunne identifisere den nærmeste utviklingssonen må læreren kjenne innlærerens språkferdighetsnivå. Læreren må vite hva innlæreren kan gjøre uten hjelp og med hjelp. Det innlæreren tenker, er en prosess mot det å formulere ord. Vygotskij (2001) sier at det er en kontinuerlig bevegelse fram og tilbake fra tanke til ord og fra ord til tanke. Det kan betraktes som utvikling og når tanken knyttes til noe annet, opprettes det en forbindelse mellom ting (Vygotskij, 2001 p.190).

2.2.2 Skriftspråket som redskap

I motsetning til tale og dialog så må vi bruke flere ord og være mer nøyaktig i skriftspråket. I følge Vygotskij (2001) har skriftspråket en komplisert oppbygging. Man kan bruke god tid på det språklige og være bevisste på utformingen. Planleggingen spiller en viktig rolle fra tanken oppstår til teksten er klar (Vygotskij, 2001 p.209).

For å lære, utvikle kunnskap og kommunisere er skrift en sentral og viktig ressurs i vår kultur, og den har hatt stor innflytelse på samfunnet (Säljö, 2001). Når en leser, produserer og bruker skrift, er det sosiokulturelle aktiviteter der vi bruker redskaper som bokstaver, tekster, bøker og dokumenter. For å kunne bruke disse redskapene er det viktig at vi har kjennskap til kulturelle praksiser og kommunikative regler (Säljö, 2001). Skrivning er kulturelt betinget og

måten vi snakker og skriver på er avhengig av hvilken sammenheng vi er i (Dysthe, Hertzberg, & Hoel, 2000). Når du begynner i et nytt fag kan det være vanskelig å skjønne hva det blir snakket og skrevet om og en kan føle seg litt på utsiden. Det er viktig å lese og skrive i faget for å bli kjent med den nye kulturen (Dysthe et al., 2000).

Å skrive kan være en ensom prosess, men det kan også være en sosial aktivitet. Du skriver til noen og det vil si at du er i samtale med en leser mens du skriver. I denne prosessen er det viktig at lærer gir tilbakemeldinger til eleven slik at eleven får vite på hvilket nivå han/hun er og hva som kan bli bedre.

For å kunne skrive godt er det viktig med god fagkunnskap, tekstkunnskap og kunnskap om skriveprosessen. Eleven må få vite hva slags tekst det er forventet at han/hun skal skrive, og hvilke krav som stilles til teksten. Det er også viktig at eleven får kunnskap om skriveprosessen, og hvilke strategier en kan bruke i de ulike fasene i skriveprosessen (Dysthe et al., 2000). For å gi størst mulig læringsutbytte i skriveopplæringen er det viktig at elevene får utviklet forskjellige skrivestrategier. Skriveprosessen deles ofte inn i fire faser, og i tabellen under, som jeg har hentet fra Skrivesenteret ser vi hvordan prosessen er delt inn (Skrivesenteret, 2013)

Skriveprosessen

<i>Førskrivningsfasen</i>	<i>Komme-i-gang fase</i>	<i>Revisjonsfase</i>	<i>Slutføringsfase</i>
<i>Hva er hensiktsmessige strategier før skrivingen tar til?</i>	<i>Hva er hensiktsmessige strategier for å komme i gang med skrivingen?</i>	<i>Hva er hensiktsmessige strategier for å revidere utkast?</i>	<i>Hva er hensiktsmessige strategier for å ferdigstille teksten?</i>

Figur 3 Hentet fra Skrivesenteret (2013)

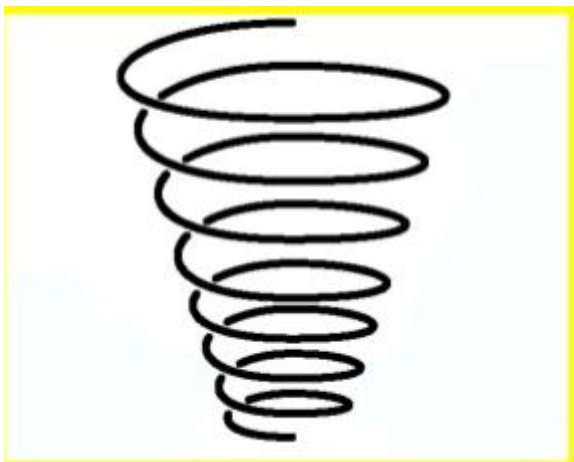
Skriving er et redskap for kunnskapsutvikling, og å skrive er også en måte å synliggjøre kunnskap om skriving i de forskjellige fagene. For å utvikle elevenes skrivekompetanse er det viktig at vi som lærere hjelper dem med denne prosessen gjennom hele skoleløpet (Skrivesenteret, 2013).

2.2.3 Bruners læringsteori

Bruners teori om stillasbygging har flere fellestrekk med Vygotskys teori om Den proksimale utviklingszone. Både Bruner og Vygotsky har begge som mål å gjøre den lærende gradvis mer kompetent ved hjelp av støtte fra en mer kompetent person. Jerome S. Bruner har gitt mange bidrag til pedagogisk teori- og debatt. Her vil jeg spesielt ta utgangspunkt i teoriene om stillasbygging og spiralprinsippet. Stillasbygging har blitt et uttrykk for støtte innenfor den nærmeste utviklingssonen. I hans metafor er de voksne som bygningsarbeidere som reiser et stillas. Det stillaset de tilbyr innlæreren gjør at denne settes i stand til å klare oppgaver han eller hun sannsynligvis ellers ikke ville ha mestret uten støtte fra andre (Bruner, 1997, p. 17). Stillaset blir et hjelpemiddel til både kognitiv, sosial og praktisk utvikling.

Begrepet stillas blir i pedagogisk sammenheng gjerne brukt om den støtten innlæreren får av andre i klassen eller av læreren, slik at de kan klare oppgaver de ikke hadde klart alene. Andre typer stillas kan være modeller for problemløsning, retningslinjer, rutiner og lignende. Når innlæreren har kommet lengre i utviklingen, og mestrer oppgaven på egenhånd ("bygningen" står av seg selv), fjernes "stillaset". Men når en oppgave er mestret, og et stillas er fjernet, står nye utfordringer og nye stillaser for tur. Slik kan vi si at stillasbygging på den ene siden er en midlertidig hjelp, samtidig som det også er en kontinuerlig prosess.

Spiralprinsippet

Figur 4 Fritt etter Bruner

Et annet sentralt begrep hos Bruner er spiralprinsippet. Han understreket at det gjelder å få elevene til å tilegne seg strukturen, kjernebegrepene og forholdet dem imellom, i de forskjellige vitenskapelige disiplinene. Gjennom å ta utgangspunkt i stoff som i særlig grad belyser fagenes egenart, og fordype seg i dette, vil eleven få et godt utgangspunkt for å

tilegne seg beslektet stoff. Han hevdet at grunnelementene i alle fag kunne gjøres forståelig på hvilket som helst klassetrinn, fordi grunnelementene som danner kjernen i fagene er like enkle

som de er vesentlige. Bruners prinsipper handler om å tilpasse opplæringen til innlærerens nivå, og stadig bygge på grunnkunnskapen med mer komplisert og spesialisert kunnskap.

2.3 Andrespråklæring

Andrespråklæring blir definert som å lære et nytt språk i tillegg til førstespråket (Berggren & Tenfjord, 2016, p. 15). Ulike tilnærminger til språklæring er påvirket av ulike forståelser av motivasjon. Er tilnærmingen til språklæring integrativ eller instrumentell (Tenfjord et al., 1999, p. 41). Den integrative motivasjonen er ut i fra en genuin interesse hos deltageren i språkopplæringen for å lære språket og kunne delta i sosiale samhandlinger og ha tilgang til norsk kultur, mens den instrumentelle motivasjonen er ut i fra ønsket om å lære språket fordi språkinnlæreren trenger det for å nå et annet mål for eksempel jobb, annen utdanning, få introduksjonsstønning (lønn) fra Nav. Både ytre og indre motivasjon virker på hverandre, og det behøver ikke være noen motsetning. Ved å oppdage og erkjenne at å lære språket gir framtid og håp, kan også den indre motivasjonen styrkes og aktiveres. For å lære språket kreves det at innlæreren blir kjent med kulturen i språket. Det kan by på problemer i norsk fordi vi har mange faste uttrykk og metaforer som kommer fra samfunnskulturen vår (Golden, 1998, p. 23) Eksempler på idiomatiske uttrykk er for eksempel *skjære grimaser* eller *det ligger i lufta*. Metaforer som er kulturelt betinget kan for eksempel være *Kjærringa mot strømmen*, *Goddag-mann-økseskaft* eller det var litt av en *bøyg* (Golden, 1998, p. 26). Hvis man bruker mange av disse uttrykkene vil det bli svært vanskelig for de som skal lære språket da de ikke har noen bakgrunnskunnskaper om den norske kulturen. Halvorsen (2006) skriver i sin artikkel at det er viktig at læreren forklarer ord og uttrykk og forsikrer seg om at elevene har forstått hva det betyr (Halvorsen, 2006, p. 423).

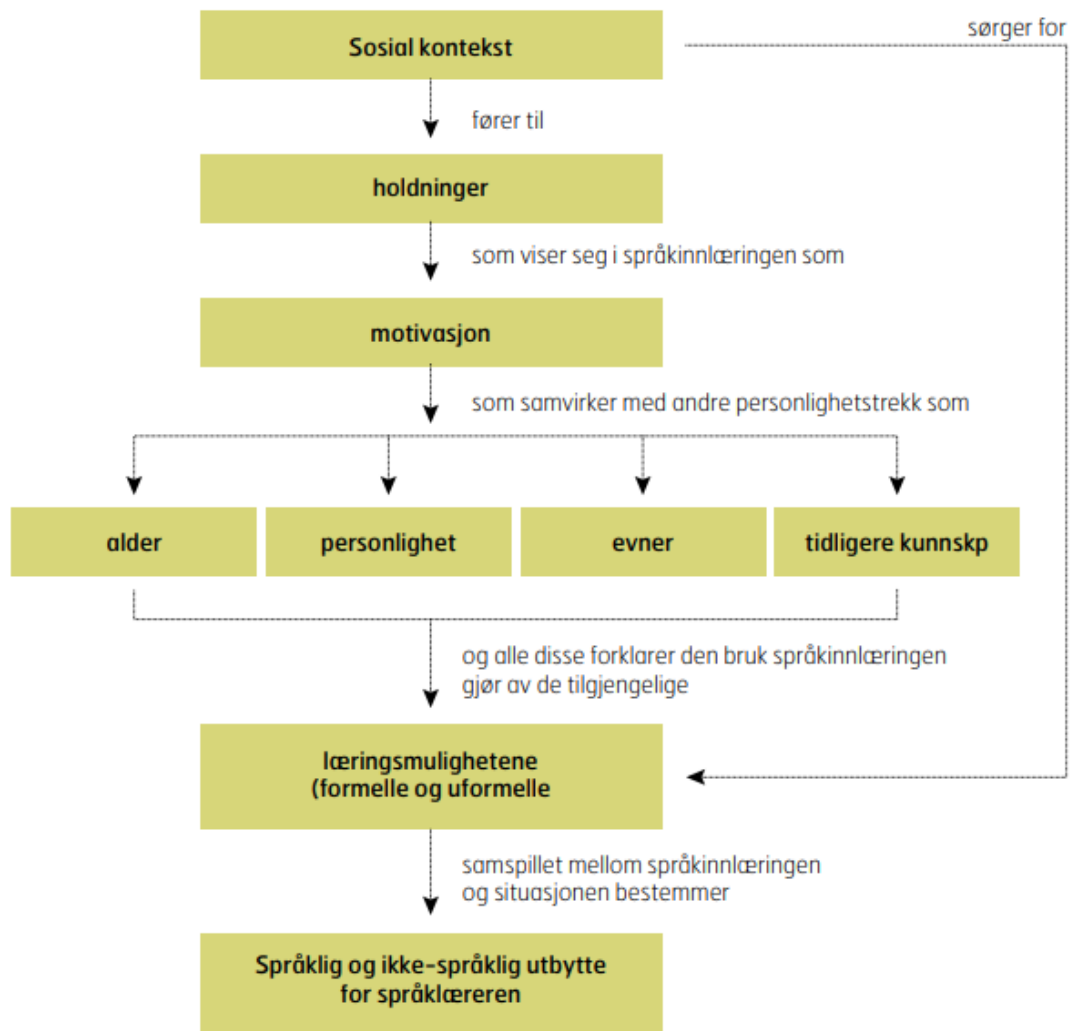
Men hva er et ord? Golden (1998) beskriver det på den måten at et ord har to sider, en innholdsside og en formside. I det etablerte språket gjør vi bruk av begge disse sidene, både formen og innholdet som vi hører og oppfatter (Golden, 1998, p. 12). Innholdssiden i et ord reflekterer begrepet. Noen ganger vil innholdet dekke begrepet mens andre ganger må vi bruke flere ord for å forklare begreper. Å lære begreper er sentralt når noen for eksempel skal lære seg et nytt fag. Da er det viktig å vite hva ordene betyr og hvilket innhold de har, slik at begrepene blir presise.

I skolesammenheng påpeker Halvorsen (2006) at det er viktig at opplæringen foregår på en slik måte at hver enkelt har utbytte av undervisningen. Ved for eksempel gruppearbeid bør det

være slik at gruppene er satt sammen på en slik måte at alle får vist hva de kan og at de med en annen etnisk, kulturell eller religiøs bakgrunn kan få komme fram med sine stemmer og får brukt sine referanser (Halvorsen, 2006, p. 425).

Å lære seg et nytt språk er en sammensatt prosess som blir påvirket av mange faktorer (Berggren & Tenfjord, 2016). Motivasjon, personlighetsstrekk og intelligens er indre faktorer som påvirker læringsprosessen og ifølge Berggren and Tenfjord (2016) er variasjonen i læringsresultatene stor. Eksterne faktorer som påvirker innlæringen kan være sosiale forhold, for eksempel hvor innlæreren kan få brukt språket. Spolsky i Berggren and Tenfjord (2016) har laget en modell for hvilke faktorer som har noe å si for andrespråklæring.

Spolskys modell for andrespråklæring

Figur 5 Hentet fra Berggren & Tenfjord 1999 s.28.

Som nevnt over og vist i figur 5 er det å lære et nytt språk en sammensatt prosess. Det er individuelle variasjoner over hvor godt hver enkelt greier å lære et nytt språk. Det figuren

viser, stemmer med det jeg har skrevet om sosiokulturell læringsteori og med stillasbygging. Læring skjer i samhandling med andre i en sosial kontekst.

2.4 Andrespråksundervisning

For å få til god integrasjon og likestilling har norskopplæringen for voksne innvandrere vært et av hjelpemidlene for å øke deres sjanse til å bli integrert i det norske samfunnet. Gratis språkopplæring for voksne innvandrere startet i slutten av 60-årene, begynnelsen av 70-årene (Tenfjord et al., 1999, p. 150). I de senere årene har norskopplæringen blitt styrket, og det er politisk enighet om at norskferdighetene til innvandrere er viktig, for å øke mulighetene for å få jobb og for å delta i samfunnet. Opplæringen skal foregå i samsvar med Voksenopplæringsloven og formålet med loven er som følger:

Å fremme livslang læring ved å legge til rette for organiserte læringsaktiviteter ved siden av det formelle utdanningssystemet. Loven skal bidra til motivasjon og tilgang til kunnskap og kompetanse for alle, og slik fremme den enkeltes utvikling og møte behovene i samfunns- og arbeidslivet (Voksenopplæringsloven, 2010 § 1).

For å delta i arbeidslivet må man sette seg inn i nye fagområder, noe som krever stor innsats. For de som ikke har norsk som morsmål vil det kreve en enda større innsats å lære fagspråket. Det som er karakteristisk med fagspråket er at det skiller seg fra allmennspråket med ordforrådet. Terminologien er også noe som skiller fagspråkene fra hverandre (Tenfjord et al., 1999, p. 241). Som nevnt i kap. 2.3 så inneholder norske bøker og tekster mange idiomer og det gjelder også fagbøker. Tenfjord et al. (1999) viser til noen eksempler fra ei samfunnsfagbok og det er følgende eksempler

Spiller stor rolle, arbeidsplassen deres har blitt borte for godt, byggingen gikk i vasken, kroken settes på Aker Verdals dør, roten til mye av oppgjøret, en ond sirkel, en ond spiral, har fått fart på Norge, plaster på såret, å få friere hender (Tenfjord et al., 1999, p. 242).

Når det blir brukt slike billeduttrykk vil det komme i tillegg til at de skal lære seg fagspråket. Og når de i tillegg skal lære allmennspråket så sier det seg selv at læringsprosessen går sakte når de må forholde seg til langt flere ord enn det som er nødvendig.

Et annet problem for minoritetsspråklige er at det norske språket har mange sammensatte ord. Og fagspråket har mange flere enn dagligspråket. Hvis innlæreren skal få med seg alt, kreves det stor grad av konsentrasjon og spesielt hvis fagstoffet blir presentert muntlig (Tenfjord et al., 1999, p. 257). En måte å lære fagspråket på, kan være å knytte språk og handling sammen. I kapittel 3.1 redegjør jeg for hvordan målene i læreplanen bør følges for å gi best mulig læring for deltakerne.

En sentral betydning for læring er at vi må vite noe om innlærerens forkunnskaper. Vi må vite hva vedkommende kan fra før, og bygge videre på det. Ved å vite noe om hvilket utdanningssystem de kommer fra og hvilken skolebakgrunn de har, så har vi et utgangspunkt å begynne med (Tenfjord et al., 1999, p. 261). Det er mer utfordrende hvis de ikke har skolebakgrunn da de ofte har svake ferdigheter i å lese og skrive. Men ofte kan det være fort gjort å undervurdere hva de egentlig kan. Dette gjelder spesielt tallbegreper. Det kan være et godt utgangspunkt for begynnerlæring å starte med begreper som de kjenner, spesielt hvis det er relevant i forhold til bakgrunnen og forutsetningene for innlæreren.

I skrivesituasjoner vil den minoritetsspråklige bruke lenger tid på å formulere en tekst enn de som har majoritetsspråket. De som har et annet alfabet enn oss vil bruke lenger tid på selve skriftformingen. Hvis begge gruppene er i samme klasserom så vil de minoritetsspråklige bruke lenger tid ved for eksempel skriftlige prøver fordi tidsrammen er satt opp etter majoritetsspråket (Tenfjord et al., 1999, p. 262). For å skape like betingelser kan det være gunstig at de minoritetsspråklige får tilleggstid ved prøver.

2.5 Voksenpedagogikk

For over 30 år siden foreslo Malcolm Knowles at voksnes læring skulle defineres som noe vesentlig annet enn pedagogikk, som han mener er retta mot barns læring. Han har i andragogikken prøvd å identifisere noen karakteristiske trekk ved den voksne eleven som han mener bør få konsekvenser for hvordan man tilrettelegger og organiserer opplæring for voksne. Ifølge Knowles har den voksne lærende et grunnleggende behov for å være selvstyrt og ta ansvar for det som skjer i sitt eget liv (Knowles, Holton Iii, & Swanson, 1998). Derfor mente han at de voksnes klasseromsklima også skulle være mer modent og voksent, både fysisk og psykisk, dvs. det burde være slik at de voksne føler seg akseptert, respektert og støttet som et selvstyrt menneske. En følelse av likeverd og gjensidighet mellom lærer og studenter understøtter et slikt voksent klasseromsklima, mener Knowles. Siden en voksen er

et selvstyrt menneske, så skal voksne elever også kunne definere egne læringsbehov, planlegge, gjennomføre og evaluere av læringserfaringer, dvs. spille en aktiv rolle i forhold til egen læring (Knowles et al., 1998).

Knowles mener at et godt læringsmiljø forutsetter respekt for den enkeltes personlighet, elevdeltakelse i beslutninger, at elevene har tilgang til informasjon og har frihet til å uttrykke seg og at elever og lærere har gjensidig ansvar for mål, planlegging, gjennomføring og evaluering (Knowles et al., 1998). Videre mente han at voksne har en større indre motivasjon for å lære enn barn og at de i langt større grad enn barn retter sin oppmerksomhet mot og blir motivert av læringsoppgaver som kan gjøre dem bedre i stand til å skikke voksenlivet sitt godt (Knowles et al., 1998). På denne måten spiller den sosiale konteksten en større rolle for en voksen enn for et barn. De ønsker og har lyst til å lære det som gir dem et bedre liv; noe som kan gjøre at de lettere kan fylle sine sosiale roller og mestre livet på en bedre måte.

Knud Illeris er en sentral teoretiker i den moderne voksenpedagogikken. Han har også et sterkt fokus på at voksne mennesker har et grunnleggende krav om å bli behandlet som selvstyrte og ansvarlige. Innenfor gitte rammer skal deltakerne selv få muligheten til å styre sitt læringsforløp ved hjelp av lærerens støtte og veiledning for å kunne utvikle selvstyring (Illeris, 2003). Det er lærerne som har ansvaret for å legge de generelle rammer og sørge for relevant faginnhold, hensiktsmessige arbeidsbetingelser, det nødvendige verktøy og ellers støtte og hjelpe deltakerne så godt som mulig i deres læreprosesser. Men det er deltakernes ansvar å gjennomføre læringen i samsvar med deres muligheter og behov, og ta ansvar for dette og si fra hvis det ikke er hensiktsmessig det som skjer. Dette er et samspill som Illeris kaller deltakerstyring, det er ”hvad voksne mennesker med rette kan forvente i et demokratisk samfund, og omvendt hvad et demokratisk samfund med rette kan forvente af sine medlemmer” (Illeris, 2003, p. 140) Slik er deltakerstyring i voksenutdannelsen et grunnleggende etisk anliggende i dag, sier Illeris. Det er et så avgjørende forhold at det blir lærerens mest sentrale oppgave å få det etablert (Illeris, 2003)

3.0 Læreplaner, lovverk og offentlige dokumenter/rapporter

Læreplaner, lovverk og offentlige dokumenter slik som stortingsmeldinger, NOU'er og rapporter fra ulike prosjekter vil jeg ha med her fordi det er så sentralt i forhold til språkopplæringa og yrkesutøvelsen. Jeg vil vise til læreplaner som er aktuelle i språkopplæringen for minoritetsspråklige. Andre styringsdokumenter som er sentrale er Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere. Jeg vil også referere til Helsepersonelloven og Pasientrettighetsloven for å vise til hva disse lovene har å si både for helsepersonell og pasienter/brukere. Jeg vil også vise til rapporter fra forskjellige prosjekter som har foregått på forskjellige steder i landet, der de har prøvd ut forskjellige metoder for språkopplæring på sykehjem og i hjemmebasert omsorg.

3.1 Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap er hovedtiltaket i introduksjonsprogrammet. Samfunnskunnskap skal undervises i et språk deltakeren forstår. I tillegg til vanlig norskundervisning, tilbys også tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet og kan være arbeidspraksis eller andre tiltak i regi av NAV, for eksempel yrkesprøving og dataopplæring. Yrkesprøving er en metode for realkompetansevurdering som dokumenterer både teoretiske kunnskaper og praktiske ferdigheter. Kompetanse Norge, som tidligere het Vox er et nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk med vekt på voksnes læring, og som er pålagt å samarbeide med IMDI.

Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere er styrende og informerende med sin beskrivelse av språkopplæringen, samt emner og læringsmål for norsk og samfunnskunnskap. I Læreplanen i norsk og samfunnsfag står det: «Opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal gi innvandreren mulighet for likestilling, deltakelse og integrering i det norske samfunnet» (Vox, 2012). Videre står det at for at dette skal kunne være mulig, er det avgjørende at; «opplæringen gir innvandreren mulighet for å bruke sin medbrakte kompetanse»(Vox, 2012) og den er en forskrift til Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere. Planen er basert på rettigheter og plikter og med tydelige kompetansemål. I læreplanen finner vi mål for opplæringen, nivåer og herunder hvilke kunnskaper og ferdigheter som kjennetegner språket på de ulike nivåene. I tillegg

beskrives tre alternative læringsløp, som omtales som læringsspor. Det er deltakernes ulike forutsetninger og bakgrunn som er utgangspunktet for plassering i ulike spor.

Spor 1 er for deltakere med liten eller ingen skolebakgrunn Spor 2 er tilrettelagt for deltakere med en del skolegang og kan bruke skriftspråket som læringsredskap. Spor 3 er tilrettelagt for deltakere med god allmennutdannelse. Deltakerne kan ha påbegynt eller fullført høyskole og eller universitetsutdanning. Det vil si at en person som aldri har holdt i en blyant eller forholdt seg til skrift på annen måte, har til nå kunnet risikere å komme i samme gruppe/ klasse som en person som kanskje har tre-fire års skolegang (eller mer) og på ulikt vis er vant til å nyttiggjøre seg av skriftspråket. Det vil si at literate og illiterate elever utgjør spor 1. Læreplanen sier at deltakere på Spor 1 er uvant med å bruke skrift og at de mangler tilstrekkelig lese- og skriveopplæring på morsmålet. Deltakerne er vant til å få informasjon og å lære gjennom muntlig språkbruk, arbeid og praksis.

Når det gjelder det muntlige aspektet ved språklæringen, er det nevnt ved at opplæringen i de muntlige ferdighetene ikke kan basere seg på støtte i skriftspråket i den første fasen. Muntlig grunnlag er forutsetning for at lesingen skal bli funksjonell og det må arbeides mye med det muntlige språket både før den grunnleggende lese- og skriveopplæringen begynner og parallelt med at deltakerne lærer å lese. Det er også viktig å arbeide med strategier for læring for denne deltakergruppa. Opplæringen skal ha langsom progresjon, og målet er at deltakerne skal få kunnskaper som setter dem i stand til videre skolegang eller arbeid.

Videre står det i planen at morsmålet er et viktig redskap ved innlæringen av norsk. Når det gjelder grunnleggende lese- og skriveopplæring kan den foregå både på norsk og på morsmålet. Opplæringen skal ta individuelle hensyn og den må være systematisk. Noen trenger lang tid på å knekke lesekoden, som er å forstå prinsippet med å knytte fonem til grafem. Alle trenger å få automatisert ferdighetene og det er viktig med mye lesetrening.

Deltakerne skal selv være med på å sette opp mål for opplæringen. Eksempel på konkrete mål i alfabetiseringsmodulen som er satt opp i planen er for skriving: Kan skrive huskelister, f.eks. handlelister, ordlister, og for lesing: Kan gjenkjenne frekvente ord som ordbilder, f.eks. navn, tall og skilt. Læreplanen (Vox, 2012) er forankret i Det europeiske rammeverket for språk. Språklæringssynet i Det europeiske rammeverket for språk bygger på det kommunikative språklæringssynet om at språk læres i aktivitet og samhandling med andre. Deltakerne sees på

som aktører, hvor en av målsetningene for undervisningen er at deltakerne skal tilegne seg kommunikative ferdighetsnivå tilpasset den enkeltes behov (Utdanningsdirektoratet, 2011).

3.2 Introduksjonsloven

«Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet» (Introduksjonsloven, 2016 §1).

Det er følgende personer som er omfattet av loven

Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder for nyankommet utlending mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering og som har fått

- a) asyl, jf. utlendingsloven § 28,
- b) oppholdstillatelse etter innreisetillatelse som overføringsflyktning, jf. utlendingsloven § 35 tredje ledd
- c) fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 38 første ledd på grunnlag av søknad om asyl, eller kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon, jf. utlendingsloven § 34, eller
- d) oppholdstillatelse som familiemedlemmer til personer som nevnt i bokstav a, b og c, jf. utlendingsloven kapittel 6. For å være omfattet av denne bestemmelsen er det et vilkår at personer som nevnt i bokstav a, b og c ikke har vært bosatt i en kommune i mer enn fem år før det søkes om familiegjenforening.
- e) fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b, § 53 annet ledd eller § 53 tredje ledd. For personer som nevnt i første punktum gjelder retten og plikten til å delta i introduksjonsprogram i to år fra det tidspunkt det er gitt oppholdstillatelse på grunnlagene som er nevnt (Introduksjonsloven, 2016 §2)

Det er kommunen som har ansvar for introduksjonsprogrammet, og de er forpliktet til å legge til rette et tilbud til den enkelte så fort som mulig, og senest innen tre måneder etter bosetting. De skal ha opplæring i grunnleggende ferdigheter i norsk, innsikt i norsk samfunnsliv og forberede deltakerne for yrkeslivet (Introduksjonsloven, 2016 §4). Det skal utarbeides en individuell plan for hver enkelt og den som skal undervise i norsk og samfunnskunnskap skal ha pedagogisk og faglig kompetanse.

Statistisk sentralbyrå fører statistikk over norskopplæring for voksne innvandrere. Et område som er mangelfullt, er hvilken utdanning flyktningene har. Grunnen til det, er at de blir ikke registrert i SSB's registre før de får lovlig opphold i Norge og får fødselsnummer. I og med at UDI har lang behandlingstid når det kommer mange flyktninger, kan det ta flere år før SSB kan lage statistikk på utdanningsnivået.

I flyktningmottakene blir utdanningen til den enkelte registrert når de blir intervjuet. Det er viktig slik at det kan legges opp et integreringsløp for den enkelte. Det er også viktig å vite for den som skal drive med språkopplæringen å vite utdanningsbakgrunn. Det vil påvirke hvilket opplegg eleven skal følge i språkopplæringen, og hvor lenge det skal foregå. De som har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap kan bruke inntil to år, eller tre år hvis det er særlige grunner for det (Introduksjonsloven, 2003).

Introduksjonsprogrammet skal være helårlig og på fulltid, og skal minst inneholde norskopplæring, samfunnsfag, forberedelse til videre opplæring eller arbeidsliv. Dersom en person har behov for ytterligere gratis opplæring, kan vedkommende søke om å få det. Hvis det viser seg ved tester at en person trenger mer opplæring, kan det gis inntil 2400 timer ekstra. Denne plikten til kommunen gjelder i fem år etter at rett og plikt til deltagelse i norsk og samfunnsfag inntreffer for vedkommende (Introduksjonsloven, 2003).

3.3 Pasientrettighetsloven

Pasientrettighetsloven har som formål å

bidra til å sikre befolkningen lik tilgang på tjenester av god kvalitet ved å gi pasienter og brukere rettigheter overfor helse- og omsorgstjenesten. Lovens bestemmelser skal bidra

til å fremme tillitsforholdet mellom pasient og bruker og helse- og omsorgstjenesten, fremme sosial trygghet og ivareta respekten for den enkelte pasients og brukers liv, integritet og menneskeverd (Pasient- og brukerrettighetsloven, 1999§ 1-1)

Pasient har også sin egen definisjon i Pasientrettighetsloven (1999) og den sier følgende

- a. en person som henvender seg til helse- og omsorgstjenesten med anmodning om helsehjelp, eller som helse- og omsorgstjenesten gir eller tilbyr helsehjelp i det enkelte tilfelle;
- b. pasientens og brukerens pårørende: den pasienten eller brukeren oppgir som pårørende og nærmeste pårørende. Dersom pasienten eller brukeren er ute av stand til å oppgi pårørende, skal nærmeste pårørende være den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten eller brukeren, likevel slik at det tas utgangspunkt i følgende rekkefølge: ektefelle, registrert partner, personer som lever i ekteskapslignende eller partnerskapslignende samboerskap med pasienten eller brukeren, barn over 18 år, foreldre eller andre som har foreldreansvaret, søsken over 18 år, besteforeldre, andre familiemedlemmer som står pasienten eller brukeren nær, verge eller fremtidsfullmektig med kompetanse på det personlige området. Ved tvungen observasjon eller tvungent psykisk helsevern har den som i størst utstrekning har hatt varig og løpende kontakt med pasienten tilsvarende rettigheter som den nærmeste pårørende etter psykisk helsevernloven og loven her, dersom ikke særlige grunner taler mot dette.
- c. helsehjelp: handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål, og som er utført av helsepersonell;

d. helse- og omsorgstjenesten: den kommunale helse- og omsorgstjenesten, spesialisthelsetjenesten, tannhelsetjenesten og private tilbydere av helse- og omsorgstjenester (Pasient- og brukerrettighetsloven, 1999§ 1-3).

3.4 Helsepersonelloven

I 1999 kom det en lov om helsepersonell som stiller krav til yrkesutøvelsen for helsepersonell. Jeg vil ha med den for å vise hvilket ansvar man har når man er ansatt som helsepersonell i Norge. I det følgende viser jeg formålet med loven og definisjoner på hva som regnes som helsepersonell: «Lovens formål er å bidra til sikkerhet for pasienter og kvalitet i helse- og omsorgstjenesten samt tillit til helsepersonell og helse- og omsorgstjenesten» (Helsepersonelloven, 1999§1)

Helsepersonell defineres som følgende

1. personell med autorisasjon etter § 48 a eller lisens etter § 49,
2. personell i helse- og omsorgstjenesten eller i apotek som utfører handlinger som nevnt i tredje ledd,
3. elever og studenter som i forbindelse med helsefaglig opplæring utfører handlinger som nevnt i tredje ledd (Helsepersonelloven, 1999§ 3).

3.5 Offentlige dokumenter/rapporter

I dette kapittelet vil jeg ta med forskjellige typer rapporter fra myndighetene og prosjekter om språkopplæring i arbeidslivet som har vært gjennomført i Norge.

3.5.1 Regjeringens mål for inkludering

I 2005-2006 la regjeringen fram 15 mål for hvordan personer med innvandrerbakgrunn skulle inkluderes. I det følgende presenterer jeg målene

Arbeids- og sosialdepartementet

- En skal tilstrebe at innvandrere og deres etterkommere i økende grad får tilknytning til arbeidsmarkedet, kontrollert for forholdene i arbeidsmarkedet.
- Andelen innvandrere i gruppen med vedvarende lavinntekt skal minke ned mot nivå til befolkningen generelt.

Barne- og familiedepartementet

- For å legge til rette for en best mulig språkutvikling i førskolealder, vil en tilstrebe at antall barn med innvandrerbakgrunn som går i barnehage, øker.
- Bidra til å øke antall førskolelærere med innvandrerbakgrunn.

Helse- og omsorgsdepartementet

- Helseforskjellene mellom etniske grupper skal reduseres.

Justisdepartementet

- For å gjenspeile mangfoldet i befolkningen, skal en tilstrebe en økning i andelen tilsatte med innvandrerbakgrunn i politi- og påtalemyndigheten og kriminalomsorgen.
- En skal tilstrebe at andelen lekdommere med innvandrerbakgrunn øker.

Kommunal- og regionaldepartementet

- Innvandrere skal sikres botrygghet og forhindres fra utstøting i boligmarkedene.
- Valgoppslutningen for personer med innvandrerbakgrunn og stemmerett skal tilsvare valgoppslutningen samlet (for kommunestyre-, fylkestings- og stortingsvalg).
- Voksne innvandrere skal lære tilstrekkelig norsk til å fungere i samfunnet i løpet av de første fem årene i landet.

Moderniseringsdepartementet

- Andel personer med innvandrerbakgrunn ansatt i staten skal øke.

Utdannings- og forskningsdepartementet

- Barn og unge med innvandrerbakgrunn skal beherske norsk språk så tidlig som mulig i skolegangen for å sikre et godt læringsutbytte.
- Andelen etterkommere som fullfører videregående opplæring, skal tilsvare andelen for befolkningen totalt.
- Andelen innvandrere som kom til landet i ungdomsskole- eller videregående alder, og som fullfører videregående opplæring, skal øke.
- Andelen ansatte i grunnskolen og videregående opplæring med innvandrerbakgrunn skal øke. (Statsbudsjettet 2005-2006, p. 6).

Som punktene over viser, er det mange områder hvor inkludering skal foregå. Det regjeringen sier er at det er langsiktige mål, og vi ser at indirekte så kreves det gode språkkunnskaper for at målene skal nås, selv om det ikke står skrevet konkret.

Regjeringen har satt i gang «inkluderingsdugnaden». Det er en felles dugnad mellom offentlig og privat sektor for å flere i jobb (Regjeringen, 2018. *Inkluderingsdugnaden*). For å skape et inkluderende arbeidsmiljø er det viktig at bedriftene bidrar og regjeringen har kommet med forslag til hvordan det kan gjøres. Forslagene er at arbeidsgiver kan for eksempel ansette en som ellers ville havnet nederst i søkebunken eller inngå en rekrutteringsavtale med NAV. Bedriften kan sette et inkluderingsmål om at de kan for eksempel ansette en person med hull i CV-en eller nedsatt funksjonsevne.

I samarbeid med NAV er det også mulig å benytte seg av NAV sin verktøykasse. Det er mulig for bedriftene å søke på forskjellige virkemidler for å ansette utradisjonelt. De forskjellige virkemidlene er varig eller midlertidig lønnstilskudd, rekrutteringsbistand, inkluderingstilskudd, mentorordning og idebanken. Disse virkemidlene gjelder for alle som trenger det, og ikke bare de som er minoritetsspråklige, men muligheten for å få jobb for

minoritetsspråklige øker forhåpentligvis hvis de kan komme inn under en slik ordning hvis de trenger det (Regjeringen, 2018. *Inkluderingsdugnaden*).

3.5.2 Yrkesrettet språkopplæring i helsearbeiderfag

Ved et sykehjem i Gjøvik kommune ble det satt i gang et prosjekt i november 2009. Målet for prosjektet var følgende

Hovedmål for prosjektet:

Styrket kvalitet for pasienter og brukere av kommunens pleie- og omsorgstjenester gjennom økt tilgang på kvalifiserte helsefagarbeidere

Delmål for prosjektet:

Yrkesrettet språkopplæringskurs i helsearbeiderfag er utarbeidet

Kommunens ansatte i målgruppen har deltatt i utprøving av kurs (Gjøvik kommune, 2015).

Yrkesrettet språkopplæring i helsearbeiderfag

Bakgrunnen for prosjektet var at det vil være mangel på helsefagarbeidere i framtida, og mange av dem som var ansatt i eldreomsorgen var pleieassistenter med minoritetsspråklig bakgrunn. Det vil bli vanskelig å få tak i kompetent bemanning i omsorgsyrkene, og helsefagarbeidere utgjør den største gruppen av personell i denne sektoren.

Ved å ha yrkesrettet språkopplæring i helsearbeiderfaget ville det være større sjanse for at minoritetsspråklige ville bestå faget og bli helsefagarbeidere. Da ville sjansen for å få jobb være større og det er en motivasjon i seg selv. Kvaliteten på helse- og omsorgstilbudet ville også bli bedre med kvalifisert personell.

I forkant av kurset ble deltakerne kartlagt med tanke på hvor motiverte de var for å gå på kurs. Det ble også satt i gang kurs for kontaktpersoner som skulle veilede deltakerne. De fikk kurs i hvilke utfordringer man kan møte når man veileder minoritetsspråklige. Kulturelle ulikheter og lavere språklig forståelse og uttrykksevne kan by på misforståelser og misnøye. Det var viktig å ha en kontaktperson som ikke bare kunne forklare, men som også kunne ta tak i og

sette ord på det som ikke fungerte, for å rydde opp i eventuell manglende kunnskap eller misforståelser.

Konklusjonen på prosjektet var at både avdelingsledere og kontaktpersoner mente at kurset hadde stor nytteverdi for deltakerne og at det kan bidra til økt trygghet for pasienter/brukere. 11 av 15 deltakere på kurset ville starte på vg2 helsefagarbeider.

3.5.3 Arbeid og språk – et samspill

Michael Svendsen Pedersen fra Roskilde universitet har i samarbeid med Kompetanse Norge utarbeidet en rapport på grunnlag av et utviklingsprosjekt de har hatt ved fire voksenopplæringssentre i Norge (Pedersen, 2018). Prosjektet handlet om kunnskap om språklæring på arbeidsplassen. Han sier at du lærer jo ikke automatisk språk ved å arbeide. Språklæringen er avhengig av at du får anledning til å bruke språk på arbeidsplassen og om du får anledning til å bearbeide dine språklige erfaringer (Pedersen, 2018).

Språkopplæringen kan ha mange formål. Det handler både om å lære norsk for å «overleve» språklig på arbeidsplassen, bli en del av arbeidsfellesskapet, utvikle faglig kompetanse og utvikle yrkeskulturell kompetanse. Målet er å bli ansatt, altså å kunne nok norsk til å bli en attraktiv arbeidstaker for bedriftene.

Derfor kan man ikke bare se på det kommunikative, mener Svendsen Pedersen. Vi må også forstå den den sosiokulturelle dimensjonen i språkopplæringen.

Når du kun er en medhjelper på jobben påvirker det læringen. Det kan være at du ikke får like mye informasjon som mer erfarne kolleger, for eksempel. Uten å være fullverdig deltaker blir man lett underdanig, spør mindre, og får dermed vite mindre, forklarer han.

Innenfor den kommunikative tilnærmingen betraktes språklæring som en kognitiv bearbeiding i samarbeid med andre. Utviklingen av andrespråket drives altså fram av aktiv bruk av språket i naturlige kontekster.

En av de språkhandlingene som forekommer i forbindelse med ulike arbeidsoppgaver på mange arbeidsplasser, er instruksjon. Det følgende eksempelet viser hvordan man kan innhente, analysere og jobbe med en instruksjon ut fra en kommunikativ tilnærming.

Du kan for eksempel ha et rollespill hvor du skal øve på en bestemt oppgave du kan komme borti på sykehjemmet. Det første man kan gjøre er å analysere situasjonen. Man må starte med å presentere problemet. Så kan man fordele roller og tilslutt en beskrivelse av situasjonen. Deretter skriver man ned en case og når det er klart, kan man begynne rollespillet. Det er viktig å gjøre situasjonen så realistisk som mulig og så kan de andre deltakerne se på mens en utfører oppgaven. Tilslutt kan de som så på gi språklige og faglige tilbakemeldinger.

Man kan jobbe med språket både i casen og i selve rollespillet. Undervisningen blir tilslutt en kombinasjon av språkopplæring og fagopplæring. Det kan være utfordrende for en norsklærer, men da er det viktig med godt tverrfaglig samarbeid i opplæringa. Deltakerne vil også merke at språk og fag henger sammen.

Tilslutt sier Pedersen (2018) følgende

Avslutningsvis er det verd at huske på at undervisning i andrespråk ikke kan reduseres til arbeidsspråk, men også må omfatte språk til bruk i samfunns- og privatlivet, og at deltakeren ikke bare er en arbeidstaker, men en hel person som har bruk for språklige ferdigheter for å kunne bli en del av det sivile samfunnet (Pedersen, 2008 p. 30)

4.0 Metode

Kvale og Brinkmann er opptatt av at: «Det kvalitative forskningsintervjuet gir en enestående mulighet til å få tilgang til og kunne beskrive den daglige livsverden» (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 48). Ordet «intervju» kommer fra fransk «entrevue», på engelsk «inter view» altså «mellom syn». Det vil med andre ord si at et intervju er «en utveksling av synspunkter mellom to personer i samtale om et tema som opptar dem begge» (Kvale & Brinkmann 2009, s. 22). Det er likevel en profesjonell samtale som blir gjennomført med en bestemt hensikt, nemlig å få ny kunnskap.

For å fram ny kunnskap, blir intervjuet sett på som et håndverk, og den som intervjuer må være forberedt til oppgaven (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 102). Å være forberedt til intervjuoppgaven innebærer å ha tenkt gjennom ulike forhold som reliabilitet, validitet, maktforhold og rammer for intervjuet. Med reliabilitet menes om forskningsresultatene er troverdige, og om intervjupersonene eventuelt vil endre svarene sine til en annen forsker (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 250). Med validitet menes om metoden er egnet til å undersøke det den skal undersøke.

Kvalitativ forskning kan ikke måles i tall og like tydelige resultatet som kvantitativ forskning. Hvordan kan vi da si at kvalitativ forskning er gyldig? I følge Kvale og Brinkmann kan vi det fordi den har en helt spesiell evne til «å beskrive og stille spørsmål ved den sosiale virkeligheten som undersøkes» (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 253). Et problem kan være asymmetriske maktforhold mellom partene i samtalen. Det betyr at den som intervjuer har vitenskapelig kompetanse, og at intervjuet ikke er en hverdagslig samtale mellom to likestilte parter (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 52).

Den siste faktoren intervjueren som håndverker bør ha forberedt og tenkt gjennom før intervjuet, er rammene. Et intervju kan ha rammer i form av en intervjuguide. En intervjuguide bør ikke styre intervjuet, eller samtalen, i så stor grad at ikke informanten får komme fram med det han eller hun har på hjertet. Rammene for intervjuet er altså nødvendige, men trenger ikke være absolutte, og strukturen på intervjuet bør ikke være strengere enn at en har mulighet for å gå videre med interessante forhold som dukker opp underveis.

4.1 Planlegging av undersøkelsen

Når jeg planla undersøkelsen ville jeg se hva som lå bak de tallene som var presentert hos SSB. Tallene sa meg ingenting, annet enn at det var mange som ikke fikk jobb. Ved å velge kvalitativ forskning ville jeg få en troverdig beskrivelse av hvordan språkopplæringen foregår og jeg kunne innhente empirisk kunnskap om opplevelsene til informantene (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg leste rapporter og fagplaner før jeg bestemte meg for hvilken problemstilling jeg skulle velge. Det var et stort område jeg ville undersøke, og det var mange tall å forholde seg til.

4.2 Tematisering av undersøkelsen

For å få svar på problemstillingen er det viktig å klargjøre formålet med undersøkelsen, og innhente kunnskap om emnet som skal undersøkes (Kvale & Brinkmann, 2009). Min egen forforståelse fra både skole- og helsevesen tilsa at det kunne være vanskelig for minoritetsspråklige å få jobb i helsevesenet. Statistisk sentralbyrå (SSB) har statistikk på flere forskjellige områder når det gjelder innvandrere. I det følgende vil jeg presentere noen tall som er relevante for min undersøkelse. I starten på 2018 var det totalt 746 661 innvandrere i Norge. Av disse var det 217 241 flyktninger. I 2016 var 61 % av disse sysselsatt og/eller i utdanning ett år etter endt introduksjonsprogram (SSB, *Innvandring*.)

Jeg snakket med folk som jobbet i både skole og helsevesen, og med elever som hadde et annet morsmål enn norsk. De snakket alle om språk og hvor viktig det var å kunne språket for å få jobb og bli inkludert i det norske samfunnet. Derfor syntes jeg at det var interessant og se på om språkopplæringen kunne bidra til å få flyktninger ut i jobb. Jeg valgte ut forskjellige tema under hvert forskningsspørsmål.

4.3 Utvalg

Jeg foretok et strategisk utvalg av informanter. Det vil si at jeg valgte informanter som var mest relevante og interessante i forhold til problemstillingen min (Grønmo, 2004, p. 88) For å få flest mulig gode svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene mine, var det viktig å

finne informanter fra flere forskjellige etater som hadde med språkoppleringen å gjøre og derfor måtte jeg foreta strategiske vurderinger når det gjaldt størrelsen på utvalget. I kvalitative studier kan utvelgelse av informanter foretas underveis i undersøkelsen og i datainnsamlingen eller på grunnlag av foreløpige analyser (Grønmo, 2004 p. 205). Jeg intervjuet ledere på sykehjem og i hjemmetjenesten, en norsklærer og en deltager i norskopplæring.

Jeg har valgt å nummerere informantene. Informant nummer 1 jobber som leder i hjemmebasert omsorg og har ansvar for ansettelser. Informant nummer 3 jobber som leder på et sykehjem og har ansvar for ansettelser på sin avdeling. Informant nummer 3 jobber som norsklærer, og har bred erfaring med å jobbe med språkopplæring for minoritetsspråklige. Vedkommende har jobbet både med tradisjonell opplæring i klasserommet og med arbeidsnorsk ute i bedrifter. Informant nummer 4 er deltaker i språkopplæring. Vedkommende har bodd i Norge i 5 år. Informanten kom til Norge som familiegjengenforening og har ikke rett på gratis språkopplæring. Vedkommende har hatt flere forskjellige praksisplasser og tar tilfeldige vakter på et sykehjem i Oslo.

Hensikten med å intervju personer fra hjemmetjenesten, sykehjem og fra språkopplæringen, var å få svar på hvem de vil ansette i jobb, hvilke språkkunnskaper som kreves og om det er samsvar mellom det de vil ha og det de minoritetsspråklige får i opplæringen. Ved å intervju elitepersoner ville jeg få meninger og tanker fra personer som hadde en viss ekspertise på området jeg ville undersøke (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 158). Det er viktig å være godt forberedt når man intervjuer elitepersoner, da de ofte er vant til å bli intervjuet. De kan ha forberedt innlegg for å fremme sine synspunkter, og det krever gode evner fra den som intervjuer slik at man får svar på spørsmålene sine. I dette tilfellet visste ikke informantene spørsmålene på forhånd. De fikk informasjon om hvilket emne jeg ville belyse, og jeg stilte oppfølgende spørsmål underveis i intervjuet.

Ved å intervju deltakeren i språkopplæringen ville jeg få et innblikk i hvilke meninger en person hadde om språkopplæringen. Ved å intervju personer fra andre kulturer er det viktig å være oppmerksom på at det kan være forskjellige faktorer som spiller inn på hvor godt intervjuet blir (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 156). Informanten i språkopplæringen hadde kjennskap til hva et kvalitativt intervju var. Vedkommende hadde universitetsutdanning fra sitt hjemland og hadde kunnskap både om kvantitative og kvalitative undersøkelser.

Ved å ha informanter fra flere forskjellige etater ville jeg få data som viser om opplæringen er i samsvar med det som er intensjonen med opplæringen. Nemlig at flyktingene blir økonomisk selvstendige og at de får tilhørighet i samfunnslivet. Ved å ta med en informant som hadde hatt norskopplæring og som jobbet i helsevesenet, ville jeg få synspunkter og meninger med det perspektivet som en som er under opplæring har. Det er ikke sikkert at svarene jeg får fra den informanten ville gitt det samme resultatet med en annen person, men likevel synes jeg det var viktig å høre hvilke meninger og svar som kom fram og det kan tenkes at vedkommende har noe viktig å si når det gjelder utfordringer og muligheter i språkopplæringen. Det kan muligens også overføres til andre etater, arbeidsplasser eller opplæringssteder enn eldreomsorgen.

4.4 Intervju

Som nevnt tidligere har jeg har funnet mye tallmateriale hos SSB. Tallene forteller meg noe om antallet som kommer seg ut i jobb etter norskopplæringen. Jeg ville ha mer kvalitative data for å få mer kunnskap om hvorfor de ikke tar videre utdanning eller kommer seg ut i jobb. Kan det ha noe med språkopplæringen å gjøre? Jeg vil foreta semistrukturert forskningsintervju av informantene. Jeg er ikke ute etter å kvantifisere, men vil høre hva informantene har å fortelle, og jeg vil at de skal kunne utdype utsagnene sine. I intervjuguiden til lederne på sykehjem/hjemmetjenesten vil jeg ha temaer som jeg vil spørre ut i fra. Spørsmålene vil peke tilbake på problemstillingen og forskningsspørsmålene mine. Jeg presenterer dem her:

Problemstilling: Hvordan kan språkopplæringen bidra til at flyktinger blir ansatt på sykehjem eller i hjemmebasert omsorg?

Forskningsspørsmål nr 1 Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?	Forskningsspørsmål nr 2 Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?
Tema: <ul style="list-style-type: none"> - Kommunikasjon - Dokumentasjon - Grunnleggende ferdigheter 	Tema: <ul style="list-style-type: none"> - Tverrfaglig samarbeid - Arbeidspraksis - Undervisning

Tabell 1 Intervjuguide til ledere på sykehjem/hjemmetjeneste og lærer i språkopplæringen

Temaene kommunikasjon, dokumentasjon, tverrfaglig samarbeid og grunnleggende ferdigheter under forskningsspørsmålene, har jeg kommet fram til ved å se på læreplan for helsefagarbeider i videregående opplæring. Arbeidspraksis og undervisning er temaer det er fokus på i språkopplæring ute i bedrifter. I det følgende vil jeg kort presentere hver enkelt av temaene. Etter presentasjonen av temaene for hvert forskningsspørsmål vil jeg ha en kort oppsummering.

Forskningsspørsmål nr 1

Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

Kommunikasjon er et eget programfag på vg2 helsefagarbeider. Kommunikasjon er viktig for å kunne samhandle på tvers av tjenestene og for å kunne tilby helhetlig omsorg for pasienter og brukere. Det som står sentralt i faget er at empati, respekt og toleranse er grunnleggende verdier for den enkelte pasient/brukers selvfølelse og integritet (Utdanningsdirektoratet, 2016b, p. 5). Kommunikasjonen kan være både muntlig og skriftlig.

Dokumentasjon står sentralt i helse- og omsorgssektoren. I programfaget yrkesutøvelse skal elevene kunne dokumentere og vurdere eget arbeid ut fra hva som inngår i faget (Utdanningsdirektoratet, 2016b, p. 5). Det vil si at når man er ute i jobb, så må de arbeidsoppgavene du har utført dokumenteres slik at andre som har bruk for informasjonen skal kunne finne det og benytte det i sin yrkesutøvelse. Dokumentasjon er også viktig fordi det skal utarbeides forslag til ulike tiltaksplaner som benyttes i helse- og omsorgstjenestene. Man må kunne planlegge og gjennomføre for så å dokumentere ulike tiltak for å kunne ivareta menneskers fysiske og psykiske helse (Utdanningsdirektoratet, 2016b, p. 5).

Tverrfaglig samarbeid er sentralt i utøvelsen av yrket. For å kunne gi pasienter/brukere et helhetlig omsorgstilbud er det viktig å kunne samarbeide på tvers av fagene og det er viktig at den som utøver helsehjelpen har kompetanse på relevant regelverk og yrkesetiske retningslinjer (Utdanningsdirektoratet, 2016b, p. 5).

Oppsummering av temaene for forskningsspørsmål nr 1

De tre temaene over kan kort oppsummeres med at det er viktig å kunne gi et helhetlig tilbud til de som trenger omsorg og hjelp. Her er både skriftlige og muntlige ferdigheter viktig for å kunne gi så god hjelp og omsorg som mulig, både på tvers av fag og etater.

Forskningsspørsmål nr 2

Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene der de medvirker til å utvikle fagkompetansen og er en del av den. I helsearbeiderfaget forstås grunnleggende ferdigheter slik:

Muntlige ferdigheter og å kunne skrive i helsearbeiderfaget innebærer å dokumentere korrekt og hensiktsmessig. Det vil også si å kunne fylle ut skjemaer og utarbeide planer. Videre innebærer det å kunne kommunisere og legge til rette for dialog i møte med pasienter, brukere, pårørende og kollegaer.

Å kunne lese i helsearbeiderfaget innebærer å forstå innholdet i ulike skjemaer, pasientdokumenter og planer, og i statistikk og relevant regelverk. Å kunne lese innebærer også å kunne forstå og sette seg inn i faglitteratur for å holde seg faglig oppdatert.

Å kunne regne i helsearbeiderfaget innebærer å beregne og vurdere kostnader knyttet til ulike aktiviteter i boliger og institusjoner. Tallforståelse innebærer også å kunne

beregne og vurdere mengde, mål og vekt knyttet til vurderingen av helsetilstanden til brukere og pasienter.

Digitale ferdigheter i helsearbeiderfaget innebærer å utveksle dokumentasjon og informasjon i faglig arbeid. Det vil si å kunne kommunisere med andre, utføre kontortekniske rutiner og praktisere digital dømmekraft (Utdanningsdirektoratet, 2016b, p. 4).

Arbeidspraksis

Når deltagere i norskopplæring har arbeidspraksis er det viktig at det er sammenheng mellom norskopplæringen og praksisen. Innvandreren må få tilgang til et norsktalende arbeidsmiljø der vedkommende får høre norsk og får være med i samtaler med kollegene. Kompetanse Norge (2017) mener at det er viktig at norsklæreren følger opp den enkelte på arbeidsplassen slik at det blir en helhet mellom den undervisningen de får i klasserommet og den praksisen de er i. Bruk av fadder/mentor er også noe som viser seg å ha god effekt på språkopplæringen. Ved å utarbeide en opplæringsplan sammen med praksisstedet er det mulig å få til en god progresjon både når det gjelder språknivå og arbeidsoppgaver (Kompetanse Norge, 2017)

Undervisning

Undervisningen bør foregå både i klasserommet og ute i bedrifter for å gi best mulig læringsutbytte. Ved undervisning i klasserommet bør læreren bruke situasjoner, tekster og oppgaver som er hentet fra arbeidslivet. Man kan også velge å ha temabasert undervisning for eksempel om HMS, norsk arbeidslivskultur, karriereveiledning/karrierelæring, vokabular og temaer knyttet til spesielle yrker. Det kan organiseres som gruppearbeid etter som hvilken praksis den enkelte har, tidligere utdanning og interesse (Kompetanse Norge, 2017).

Oppsummering av temaene for forskningsspørsmål nr 2

Som vist over er det flere forskjellige måter å drive undervisning på. Ved å inkludere grunnleggende ferdigheter i opplæringen, og ha fokus både på muntlig og skriftlig i klasserommet og på arbeidsplassen, vil det gi best mulig læringsutbytte. Det er viktig at det er relevant i forhold til praksisstedet slik at deltageren føler at det er nyttig for han/henne. Det vil

antagelig påvirke motivasjon for vedkommende slik at han/hun får lyst til å fortsette med opplæringen og sjansen for å få jobb vil øke.

4.5 Gjennomføring av undersøkelsen

Før jeg gikk i gang med undersøkelsen sendte jeg inn meldeskjema til NSD. Prosjektet mitt fikk nr 53953 (vedlegg nr 1) og jeg kunne starte med å sende ut informasjon til de jeg ville intervju. Jeg sendte ut forespørsel og informasjon på epost. Jeg fikk svar fra hjemmetjenesten, sykehjem og språkopplæringen. De ville være med på undersøkelsen og vi fastsatte tid og sted for intervjuene. Intervjuene av informant nr 1, 2 og 3 foregikk i en kommune i Finnmark. Intervju nr 4 foregikk i Oslo. Informantene ville komme til min arbeidsplass og jeg fant et rom som egnet seg til disse intervjuene. På forhånd hadde jeg forberedt meg med papirer og digital lydopptaker, og jeg hadde funnet vann, kaffe og twist som informanten kunne forsyne seg av. Jeg plasserte stolene slik at vi satt på skrå overfor hverandre ved bordet. Det er viktig at den som blir intervjuet føler seg vel, og at det ikke fremstår som et avhør. Når vi sitter på denne måten, har både informant og intervjuer mulighet til å se vekk, og trenger ikke å sitte og se den andre inn i øynene hele tiden.

Først snakket vi litt om løst og fast for å ”komme i gang”. Et par av informantene kjente jeg fra før, så der gikk praten lett med en gang. Det er viktig at de første minuttene av et intervju starter på en god måte, slik at informanten vil snakke fritt og legge frem sine følelser. Det er viktig å være oppmerksom og vise interesse. Man må vise forståelse og respekt for det informanten sier og vise tydelig hva du har planlagt og hva du ønsker å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2009).

Jeg startet intervjuet med å fortelle om problemstillingen min og hvilke forskningsspørsmål jeg hadde. Jeg informerte om hvordan jeg ville stille spørsmål underveis og at jeg kanskje ville ta noen notater. Informantene hadde fått vite på forhånd at jeg ville bruke digital lydopptaker. Det synes de var greit, og jeg kunne ikke merke at de brydde seg noe om det underveis i intervjuet. Før jeg startet på selve intervjuet spurte jeg om de hadde noen spørsmål. Det var det ingen av dem som hadde. De synes de hadde fått god informasjon og var klare til å sette i gang. Jeg fikk til gode intervjuer, og informantene hadde mye å fortelle. Vi fikk til en god dialog og det var enkelt å følge opp med nye spørsmål underveis i intervjuet. Det virket som informantene synes det var bra å diskutere emnet om språkopplæring. Etter at

intervjuet var ferdig, sa den ene informanten at det ofte ikke ble tid til å diskutere det med språkopplæring fordi hverdagen var travel. Vedkommende håpet at det ville komme noe ut av undersøkelsen min og at det kunne brukes i opplæringsammenheng.

Jeg hadde et intervju per dag og viser tidspunkter i tabellen under

Informant nr	<u>Informant nr 1</u>	<u>Informant nr 2</u>	<u>Informant nr 3</u>	<u>Informant nr 4</u>
	Leder i hjemmebasert omsorg. Utdannet sykepleier.	Lærer for minoritetsspråklige. Utdannet lærer og har videreutdanning i norsk som andrespråk	Leder på et sykehjem. Utdannet sykepleier.	Deltager i språkopplæring. Bodd i Norge i 5 år.
Dato/klokkeslett	20.06.17 kl 14.05	22.06.17 kl 08.54	28.06.17 kl 09.00	21.12.17 kl 15.00
Lengde på intervju	58 minutter	55 minutter	50 minutter	60 minutter

Tabell 2 Tidspunkt for intervjuer

Når vi var ferdige, fortalte jeg hva som skulle skje videre med de innsamlede dataene, og de ville gjerne vite hva jeg kom frem til. De håpet at de kunne bruke noen av funnene mine for å se hvordan de kunne jobbe videre med det på sin arbeidsplass.

Etter at intervjuene var gjennomført, transkriberte jeg materialet i sin helhet. Før jeg transkriberte, hørte jeg på lydopptaket flere ganger. Når alt var transkribert leste jeg gjennom det flere ganger for å se hva som kom til syne. Jeg ville velge teori etter hva som kom til syne i det transkriberte materialet. Det som kom til syne ganske fort når jeg leste var at informantene så både utfordringer og muligheter.

Jeg var opptatt av å vise helheten i det som kom fram, og hadde ikke lyst til å stykke det opp i små deler. Jeg var klar over at jeg måtte systematisere materialet for at det skulle være oversiktlig og at jeg skulle kunne vise til hvordan jeg kom fram til de forskjellige kategoriene. I følge Grønmo (2004) finnes det ingen standard på hvordan man analyserer kvalitative data. Analyse av tekstdata gir rom for større fleksibilitet og kan baseres på mer generelle strategier (Grønmo, 2004, p. 245).

4.6 Reliabilitet og validitet

I samfunnsvitenskapelig virksomhet er noen grunnleggende prinsipper som bygger på langvarige tradisjoner og som er aksepterte oppfatninger i samfunnsvitenskapen (Grønmo, 2004). Det er tre prinsipper og det første prinsippet er et ontologisk prinsipp. Det handler om eksistensen av bestemte samfunnsforhold. Det vil si at jeg må tenke på det når jeg analyserer den informasjonen jeg har innhentet og den kunnskapen jeg baserer analysene på, må være mest mulig sann. Jeg vil si at jeg har brukt teori til å belyse funnene mine og det er teori som jeg har funnet i samarbeid med andre medstudenter og veilederen min. Noe av teorien er også anbefalt litteratur i dette studiet. Derfor vil jeg si at jeg har oppfylt det ontologiske prinsippet selv om jeg ikke kan påstå at det jeg har kommet fram til, er den absolutte sannhet, fordi det kan hende at resultatet ville blitt annerledes hvis jeg hadde foretatt undersøkelsen på et annet sted eller med andre informanter. Hvis jeg hadde belyst funnene med en annen teori så kunne også resultatet blitt annerledes. Ved å ha en løpende vurdering av denne problemstillingen så vil ny kunnskap skapes hele tiden og mer sann informasjon vil bli utviklet (Grønmo, 2004).

Det andre prinsippet er et epistemologisk prinsipp. Det handler om «utviklingen av kunnskap om eksisterende samfunnsforhold» (Grønmo, 2004 p. 17). Ved å beskrive samfunnsforholdene på en eksplisitt måte ved å rapportere om teoretiske perspektiver, metodiske opplegg og hvilken kontekst undersøkelsen er tatt kan det arte seg forskjellig avhengig av hvor og når de er observert. Derfor er det viktig å drøfte resultatene slik at fakta og verdier kan belyse problemstillingen og betraktningene (Grønmo, 2004). Jeg vil si at i min undersøkelse har jeg belyst et samfunnsforhold som er høyst aktuelt i dagens samfunn. Jeg har belyst det med teori og jeg har vært bevisst min egen forforståelse og prøvd å se på resultatene i et metaperspektiv for å kunne være mest mulig objektiv. Da vil det også være

lettere å komme fram til en eventuell «sannhet» når resultatene ikke er påvirket av mine etiske betraktninger og verdier.

Det tredje prinsippet jeg vil redegjøre for er det metodologiske prinsippet. Det dreier seg om fremgangsmåten jeg har brukt for å komme fram til resultatene (Grønmo, 2004). Det handler om hvilke rasjonelle og logiske kriterier jeg har brukt i min studie og hvilken faglig kritikk jeg har brukt får å drøfte resultatene. For å drøfte sannheten er det viktig at vurderingene ikke baserer seg på personlige opplevelser, tro, følelser eller fantasi. Selv om jeg har tatt med noe om personlige erfaringer i konklusjonen så betyr ikke det at jeg ser på det som den eneste sannhet. Det er bare for å eksemplifisere noe jeg har tatt med fra empirien for å belyse at det er geografiske forskjeller når det gjelder hvordan språkopplæringen blir operasjonalisert.

Den største svakheten ved kvalitative metoder er fraværet av mulighetene for statistisk generalisering og mangel på generaliserbarhet i det store. For å få til generaliserbarhet, så må forskningen baseres på et stort antall personer. Dette er ikke i overensstemmelse med det kvalitative forskningsintervjuets fokus på det unike ved undersøkelsesenheterne og dybdestudier av enhetenes selvforståelse og bevissthet. Innafor samfunnsvitenskapen diskuteres troverdighet, styrke og overførbarhet i sammenheng med reliabilitet, validitet og generaliserbarhet (Kvale & Brinkmann, 2009).

Reliabilitet dreier seg om forskningsresultatenes troverdighet og konsistens. Vil intervjupersonen endre sine svar sammen med en annen? ”Mens det er ønskelig med en høy reliabilitet av intervjufunnene for å motvirke en vilkårlig subjektivitet, kan en for sterk fokusering på reliabilitet motvirke kreativ tenkning og variasjon” (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 250) Det er bedre om intervjueren får lov til å følge sin egen intervjustil, improvisere og følge opp fornemmelser underveis i intervjuet. Av dette kan vi forstå at kvaliteten på intervjuene og intervjuerens kommunikasjonsevner, tilstedeværelse og i hvilken grad han/hun klarer å forstå og følge opp det informantene uttrykker, har mye å si for om undersøkelsen skal kunne gi et reliabelt resultat.

Å validere er å kontrollere, og validitet blir definert som sannhet, riktighet og styrke.

Vi kan sikre et valid resultat gjennom håndverksmessig kvalitet i hele forskningsprosessen: i tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysering, gjennom valideringsprosedyrer og rapportering. En vanlig kritikk av forskningsintervjuene er at funnene ikke er valide fordi informantenes informasjon kan være usanne, men Kvale &

Brinkmann (2009) sier at gyldigheten avhenger av forskningsspørsmålene og hva vi kan lese av svarene. Hvis resultatene i en undersøkelse basert på det kvalitative forskningsintervjuet som metode, vurderes pålitelige og gyldige, gjenstår spørsmålet om generaliserbarhet, altså om resultatet primært er av lokal interesse eller om de kan overføres til andre intervjupersoner og situasjoner (Kvale & Brinkmann, 2009).

Kvalitativ generalisering har særlig vært diskutert i forbindelse med kasusstudier. På hvilken måte kan man generalisere fra ett kasus til et annet? En naturalistisk generalisering baserer seg på personlige erfaringer. En statistisk generalisering er basert på kvantifiserte intervjufunn fra en representativ del av befolkningen og brukes ikke i kvalitativ forskning. En analytisk generalisering derimot, involverer en begrunnet vurdering av i hvilken grad funnene i studien kan brukes som rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon. Gjennom å legge fram funnene og gjøre argumentene klare og tydelige gir forskeren leserne muligheten til selv å avgjøre hvor holdbare generaliseringene er. Kvale skiller her mellom forskerbasert eller leserbasert analytisk generalisering ut fra intervjuundersøkelser. I det første tilfellet kan forskeren gi rikholdige og spesifikke beskrivelser og argumentere for generaliserbarheten av resultatene sine. I det siste tilfellet er det leseren som på grunnlag av detaljerte beskrivelser av en intervjuundersøkelse i en bestemt kontekst vurderer om resultatene kan generaliseres (Kvale & Brinkmann, 2009).

Når det gjelder denne studien, så forholder jeg meg til en analytisk generalisering og overlater til den som leser å vurdere om resultatene kan generaliseres. Her tenker jeg at gjenkjennelse er et sentralt aspekt. Vil andre voksenpedagoger og deres elever ved samme type opplæringsinstitusjoner kjenne igjen problemstillinger, utfordringer, vurderinger og meninger, og kunne si at resultatene som kommer fram i min undersøkelse er troverdige? Kan det også tenkes at det kan overføres til andre fagområder enn eldreomsorgen?

4.7 Forskningsetiske prinsipper

Som vist i det foregående kapittelet består samfunnsvitenskapen av forholdet mellom fakta og verdier altså forskerens sannhetsforpliktelse. Samfunnsvitenskap er også regulert av andre normer og de utgjør til sammen forskningsetikk (Grønmo, 2004). I det følgende vil jeg presentere disse og se på dem i lys av min undersøkelse.

Forskningens offentlighet er den første normen. Det betyr at alt skal foregå i full offentlighet og det skal rapporteres om utgangspunkt, fremgangsmåte og resultatene skal presenteres eller offentliggjøres i sin helhet (Grønmo, 2004). Alt jeg har gjort i min oppgave har vært gjenstand for veiledning både av veileder og medstudenter gjennom hele prosessen. Eksamen er offentlig og alt blir publisert på OsloMet – storbyuniversitet sine sider.

Organisert skepsis er den andre normen. I samfunnsvitenskapen skal man revurdere sannheten og den skal være basert på etterprøving og kritisk drøfting (Grønmo, 2004). Jeg har belyst resultatene mine ved hjelp av teori og prøvd å se det fra flere synspunkter. Jeg har presisert at undersøkelsen kan gi andre resultater ettersom i hvilken kontekst den er foretatt. Den kunne også gitt andre resultater hvis jeg hadde valgt å belyse empirien med en annen teori eller et annet utvalg.

Uavhengighet er det tredje normen. Den vitenskapelige virksomheten skal ikke styres av spesielle grupper eller spesielle interesser i samfunnet. Med det menes det vel at det skal være en reel problemstilling som ikke er «kjøpt og betalt» av noen for å få frem et ønsket resultat. Min undersøkelse er kun min egen interesse, selv om jeg håper at noen andre også kan få bruk for det jeg har undersøkt eller at noen fatter interesse for området jeg har undersøkt for å utvikle sin egen problemstilling og se på noe som jeg ikke har utdypet.

Universalisme er den siste normen. Det betyr at min undersøkelse skal vurderes ut ifra faglige kriterier. Forskerens sosiale bakgrunn og personlige egenskaper skal ikke legges til grunn for vurderingen. Det er utenfor hva jeg kan påvirke, men universitetet har egne regler som følger vitenskapelig retningslinjer for vurdering. Det er to sensorer som skal vurdere det skriftlige materialet og det skal være en muntlig høring med to sensorer, en ekstern sensor og en intern. Jeg stoler på at det foregår på en god og vitenskapelig måte etter forskningsetiske prinsipper.

5.0 Presentasjon og analyse av datamaterialet

Under transkribering av intervjuene fikk jeg noen inntrykk av hva de forskjellige informantene mente var utfordringer og hvilke muligheter som fantes. Jeg leste gjennom det transkriberte materialet flere ganger og markerte hvilke utsagn som var viktige. Etter som jeg leste ble jeg klar over hvilke tendenser som kom til syne. På forhånd hadde jeg laget tema under hvert forskningsspørsmål og jeg begynte å systematisere avsnittene under hvert enkelt tema. Jeg forsikret meg hele tiden om at utsagnene kunne si noe om problemstillingen. Hvis det ikke gjorde det, utelot jeg det. Ut ifra det som kom fram i intervjuene kunne jeg begynne å søke etter teori som kunne belyse empirien.

Jeg valgte flere forskjellige teoriperspektiver for å kunne belyse empirien på en best mulig måte. Ifølge Grønmo (2004) kan kombinasjon av teoretiske perspektiver bidra til helhetlig forståelse. Gjennom integrasjon av de forskjellige perspektivene kan de ses i sammenheng og vurderes i forhold til hverandre (Grønmo, 2004, p. 54) Teoriene jeg valgte var sosiokulturell læringsteori der jeg refererer til både Vygotsky og Bruner. Jeg valgte også teori om andrespråklæring, andrespråksdidaktikk og voksenpedagogikk. Alle disse ville belyse det som kom fram i empirien og ville være med på å gjøre at undersøkelsen var pålitelig.

I det følgende vil jeg presentere dataene fra undersøkelsen under hvert sitt forskningsspørsmål. Under forskningsspørsmålene vil jeg ha de forskjellige temaene fra intervjuguiden min (tabell 1) og jeg vil sette inn sitater fra informantene. Jeg vil presentere og analysere i et eget kapittel for så å drøfte resultatene opp mot teori. For at det skal bli så oversiktlig som mulig så setter jeg opp problemstillingen først for så å sette opp de andre punktene som nevnt over.

Problemstillingen er det overordnede som jeg hele tiden må ha fokus på og den er som følger

Hvordan kan språkopplæringen bidra til at innvandrere blir ansatt på sykehjem eller i hjemmebasert omsorg?

5.1 Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

5.1.1 Kommunikasjon

Bedrifter i mange bransjer krever i dag at de ansatte har skriftlige og muntlige norskferdigheter som gjør at de er i stand til å forstå HMS-krav, delta i bedriftens arbeidsmiljøarbeid og at de kan utføre flere forskjellige arbeidsoppgaver. Noen bedrifter har helt spesifikke språkkrav, mens andre har mer vage krav. Informant nr 3 sier det slik

Vi har jo ikke noen krav om at de skal ta den eller den testen eller være på det eller det nivået. Vi er opptatt av at de skal føre daglige samtaler og at de kan føre helsesamtaler (informant nr 3)

Informant nr 1 sier følgende om hvilke norskferdigheter som kreves av ansatte

Det vi sier er at de må ha norsk muntlig og skriftlig kompetanse. Så når vi utlyser stillingen, så står det i teksten. Vi får mange søknader fra Øst-Europa, og da er vi alltid to hvis intervjuet foregår på telefon. Det kan være noen med svært dårlige språkkunnskaper, eller det kan være at de har noen som snakker for seg (informant nr 1).

De to sitatene over er i samsvar med det Säljo mener i pkt 2.2.1 om at de språklige eller fysiske ressursene er verktøy eller redskap som gir oss mulighet til å tilegne oss kunnskap.

Det er også viktig å involvere ledere i gjennomføring av språkopplæringen. De er viktige når det gjelder å motivere arbeidstakerne og følge dem opp i etterkant. De må bli tatt med på råd under planleggingen av opplæringen slik at de får eierskap til læringsprosessen. Da vil de

lettere se nytten av å sende ansatte på kurs. Lederne har oversikt over avdelingen og må være i dialog med de ansatte. Informant nr 3 uttrykte følgende

Det har vært stort press på oss i det siste. Jeg tror ikke vi har klart å tilby nok plasser til de som vil ha praksis. Vi er ikke så godt bemannet og kan ikke gi god nok oppfølging (informant nr 3)

Sitatet over viser at ledere er opptatt av at de skal gi god oppfølging, og det er i samsvar med Bruners teori om stillasbygging i kap. 2.2.3. Målet med stillasbyggingen er at den lærende skal bli gradvis mer kompetent ved hjelp av en mer kompetent person.

Det er viktig å ha noen kunnskaper om fagspråk hvis det for eksempel kommer spørsmål fra brukere, eller hvis noen skal være med på kurs eller annen intern opplæring. Informant nummer 1 uttrykker det slik når jeg spør om de ansatte kan bruke fagspråk

Ja de må kunne skjønne det. Det er det mange som ikke gjør, både norske og utenlandske. Da har vi noen bøker vi kan gi ut til dem i forhold til det. De kan lese på det (informant nr 1)

Informant nr 3 sier følgende om å bruke fagspråk

Vi er opptatt av at de kan føre daglige samtaler og at de kan føre helsesamtaler (informant nr 3)

Som nevnt i kap 2.4 om andrespråksdidaktikk, så er det krevende å sette seg inn i nye fagområder. Spolskys modell (fig.5) viser hvordan man kan tilegne seg et nytt språk hvis man er i en sosial kontekst. Den sosiale konteksten gjør at samspillet mellom språkkinnlæringen og situasjonen bestemmer språklig og ikke-språklig utbytte for den som skal lære språket (Berggren & Tenfjord, 2016, p. 28).

5.1.2 Dokumentasjon

Ansatte på sykehjem og i hjemmetjenesten må dokumentere på flere forskjellige måter. Alt fra hvor mye brukerne har spist om dagen til planer for behandling og skriving av rapporter. Det er viktig at det de dokumenterer er riktig og at de som skal lese det forstår hva som er skrevet ned. Informant nr 2 sier følgende

Det er vanskelig med de svake elevene fordi de er så lite selvhjulpne med å lære seg ting. De som har litt skolegang fra hjemlandet er flinkere til å notere, ta opp ei glosebok og bruke ordlister. De svakeste lærte seg de korte rapportene. For eksempel hvor mye de hadde drukket, hvor mye urin de hadde hatt (informant nr 2).

Informant nr 4 må også gi rapport etter endt vakt og sier følgende om det

Ja jeg gir rapport hver gang. Vi må skrive data på slutten av dagen. Hvor mange pasienter jeg steller og jeg må gi rapport om det. Det er ikke vanskelig (informant nr 4)

Det første sitatet viser at det har en betydning hvilken bakgrunn innlæreren har. Det er i samsvar med hva jeg har skrevet under kap. 2.2.1 om den proksimale utviklingszone. Det andre sitatet viser at den som er i praksis vet at det skal avgis en rapport etter endt vakt. I følge Helsepersonelloven som jeg har skrevet om i kapittel 3.4 så er det viktig at det skal være kvalitet i helse- og omsorgssektoren og da må de som jobber der være klar over hva en slik rapport skal inneholde.

Praksiskandidatordningen ble etablert på 1950-tallet da de fleste lærefagene var innenfor industri og håndverk. Arbeidsmarkedet var stabilt og mange jobbet med de samme oppgavene i samme bedriften i hele sin yrkesaktive karriere. Praksiskandidatordningen ble etablert for at ufaglærte som hadde lang praksis i faget skulle kunne få formalisert sin kompetanse.

Ordningen viser seg fortsatt å ha relevans, og de fleste voksne som oppnår et fag- eller svennebrev gjør det etter denne ordningen. Mange voksne har imidlertid ikke lang nok praksis til å kunne benytte seg av praksiskandidatordningen. Mange har hatt ulike jobber i ulike sektorer, og har ikke opparbeidet tilstrekkelig praksis innenfor ett fagfelt. Noen yrker har mye deltidsarbeid og så lave stillingsbrøker at det ikke blir mulig å opparbeide tilstrekkelig

praksis. Innvandrere kan i tillegg ha særlige utfordringer med å dokumentere praksis fra utlandet. Informant nr 4 har hatt flere praksisplasser og sier følgende om å ha praksis

Jeg tror de bare bruker deg. Hvis du spør om jobb så sier de bare at de ikke har mulighet til å tilby deg jobb for de har ikke penger til det (informant nr 4).

I følge Knowles i kapittel 2.5 sier han at den voksne har et grunnleggende behov for å være selvstyrt og ta ansvar for det som skjer i sitt eget liv. I sitatet over føler ikke informanten at han har noe igjen for praksisen.

5.1.3 Grunnleggende ferdigheter

Kravene til kompetanse, produktivitet, effektivitet, omstillingsevne og beherskelse av mer avansert teknologi øker. Økte krav til de ansattes kompetanse gjør at arbeidstakere som ikke behersker norsk, kan stå i en utsatt posisjon ved nedbemanning eller når ny teknologi innføres. Mange bedrifter har språkkurs på arbeidsplassen slik at de ansatte skal få bedre norskkunnskaper og kan utføre jobben på en god måte. Informant nr 3 sier dette om å kreve at de ansatte må gå på språkkurs

Hvis vi krever det, må vi også betale det det koster. Vi må satse på språkopplæring for å gjøre de ansatte kvalifiserte. Vi burde ha et opplegg rundt det for at de som er ansatt nå kan få opplæring, og de som eventuelt blir ansatt senere. For vi vil trenge arbeidskrafta (informant nr 3).

Informant nr 4 sier følgende når jeg spør hva han synes om språkopplæringa i Norge

Hvis du flytter til Norge som asylsøker så er det muligheter og du får alt gratis. Språk, utdanning, hva du trenger. Men jeg som ikke får gratis opplæring lærer ikke norsk, for det er veldig dyrt å gå på kurs. (informant nr 4)

De to sitatene over viser at det er et behov for opplæring for de som ikke får gratis språkopplæring. Knowles mener i kapittel 2.5 at voksne er selvstyrte mennesker som kan definere egne læringsbehov, planlegge, gjennomføre og evaluere av læringserfaringer.

Det finnes et program for Basiskompetanse i frivillig sektor (BKF), og regjeringen bevilger penger til denne ordningen. Tilskuddsordningen finansierer opplæring for voksne med kort formell utdanning, som selv ønsker opplæring i grunnleggende ferdigheter. BKF-programmet skal bidra til å styrke voksnes grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving, regning og ikt, samt deres ferdigheter i muntlig norsk. Målet er at flere kan ta del i opplæring og gjennom dette få styrket sine muligheter for å delta i arbeidslivet. Informant nr 3 sier følgende om å ha ansatte på kurs

Vi har jo noen flyktninger på arbeidstrening hos oss og der får de jo øvd mye på norsken. Det kunne vært et opplegg der man er så og så mange dager på skole, og de andre dagene på arbeidstrening (informant nr 3).

Informant nr 4 sier følgende når jeg spør om vedkommende kunne tenke seg å ta noe mer utdanning utover norskkurs

Nei, jeg har utdanning. Jeg var på omsorgskurs. Jeg må bare ha norskprøve 3 for å få jobb i Oslo kommune (informant nr 4)

I følge Helsepersonelloven i kapittel 3.4 skal de som jobber som helsepersonell gi et faglig forsvarlig helsetilbud og det skal være kvalitet på tilbudet. Pasientene skal også ha tillit til helsepersonell og helse- og omsorgstjenesten. I sitatene over er det første sitatet med på å gi opplæring for at deltakeren enten kan starte på utdanning eller få mer formell kompetanse i arbeidstrening. Det andre sitatet viser at informanten ikke ser nytten av å lære mer i faget. Norskprøve 3 tilsvarer B1 og er det Oslo kommune krever for å ansette vikarer i eldreomsorgen.

5.2 Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?

5.2.1 Tverrfaglig samarbeid

Hvis en deltaker i språkopplæringen har jobb eller praksisplass kan det være en ide å legge språkopplæringen til arbeidsplassen og knytte opplæringen til arbeidshverdagen til deltakeren. Da kan det også være lurt å involvere flere i opplæringen.

Informant nr 3 har følgende utsagn når jeg spør om det hadde vært lurt å ha noe av språkopplæringa ute på arbeidsplassen.

Det hadde vært fint med en tettere oppfølging fra der de har språkopplæring. Om det er fra flyktningtjenesten eller fra et kompetansesenter. Da er det enklere for oss å få dem i arbeidstrening. (Informant nr 3)

Informant nr 1 hadde følgende å si om samarbeid med andre etater

Vi oppfordrer de som er dårlige i norsk til å ta kontakt med de som har norskopplæring. Men noe samarbeid har vi ikke sånn sett. De må jo betale det selv da. (Informant nr 1)

Informant nr 2 uttalte følgende om å samarbeide på tvers av etater

En lærer burde være med på arbeidsplassen. Kommunen burde jo være med på dette fordi alt er jo kommunalt og de må tenke hva som er bra for kommunen. Alle tjener jo på det. (Informant nr 2)

Sitatene over viser at det er interesse for at ansatte skal lære språket bedre. Bruners spiralprinsipp i kapittel 2.2.3 viser at gjennom å ta utgangspunkt i stoff som i særlig grad belyser fagets egenart, og fordype seg i det, vil deltakeren få et godt utgangspunkt for å tilegne seg beslektet stoff.

I 2014 var det rundt 23 000 voksne deltakere i videregående opplæring. Helse- og oppvekstfag er det utdanningsprogrammet med størst andel av de voksne deltakerne, og voksne har på bestemte vilkår rett til videregående opplæring. Retten omfatter rettigheter til realkompetansevurdering, tilrettelagte løp og tilpasset opplæring. Voksne i videregående opplæring har ikke en eksplisitt rett til særskilt språkopplæring, men opplæringen for voksne skal tilpasses behovet til den enkelte, blant annet på grunnlag av realkompetansevurdering.

Informant nr 1 uttrykker følgende når det gjelder realkompetansevurdering

Det er en del sykepleiere som søker jobb her, som kunne blitt realkompetansevurdert for å se hva de kan bruke av utdanninga si her i Norge. Da kunne de også fått norskkurs og gått på skole for eksempel et par kvelder i uka. (Informant nr 1)

I følge Berggren & Tenfjord i kapittel 2.3 så er ulike tilnæringer til språklæring påvirket av ulike forståelser av motivasjon. Den instrumentelle motivasjon er ut i fra ønsket om å lære språket fordi språkinnlæreren trenger det for å få jobb eller mer utdanning. Sitatet over kan hentyde til at hvis de hadde fått godkjent utdanninga si i Norge, så kunne vedkommende fått jobb.

Fylkeskommunen skal også gi tilbud til søkere uten rett til videregående opplæring. Det er derfor mulig å søke om videregående opplæring selv om vilkårene for rett til videregående opplæring ikke er oppfylt. I enkelte fylker gis det i dag tilbud til alle som ønsker videregående opplæring, uavhengig av om de har individuell rett eller ikke. Svake norskerferdigheter kan være en utfordring for å fullføre videregående opplæring for innvandrere. Etersom det er en stigende andel av de voksne deltakerne i videregående opplæring som har innvandrerbakgrunn, er det en utfordring at ikke flere fylkeskommuner tilbyr særskilt språkopplæring. Informant nr 2 uttalte følgende

Når flyktninger er med i introduksjonsprogrammet burde de kunne ta grunnskole eller videregående skole mens de er i programmet. Noen steder har de det, men ikke alle. Det burde være likt i hele landet. (informant nr 2)

I kapittel 3.1 har jeg skrevet om læreplan i norsk og samfunnskunnskap og der står det at opplæringen kan være i regi av for eksempel NAV eller andre aktører. Det er kommunene selv som bestemmer hvordan de vil organisere tilbudet. Så sitatet over viser at det er en viss motstand mot at det er valgfritt.

Mye læring skjer i, eller i regi av frivillige organisasjoner og studieforbund. Dette kan være opplæring der frivillige organisasjoner er tilbyder av opplæring. Læring skjer også ved at man deltar i organisasjonenes ordinære aktiviteter. Frivillige organisasjoner kan nå fram til personer som til vanlig ikke oppsøker det offentlige utdanningssystemet og/eller er utenfor arbeidslivet. Det er et mål å legge til rette for at frivillig sektor kan bidra til at flere voksne får delta i læringsaktiviteter, inkludert norsktrening for innvandrere. Informant nr 4 sier følgende om det å være med på språkkurs som tilbys av frivillige organisasjoner

Nei det er veldig dyrt. Hvordan kan du betale for det hvis du ikke har jobb? (Informant nr 4)

Informant nr 1 har et forslag til hvordan det kan gjøres

Jeg har tatt det opp med mine ledere at vi kunne kanskje være med og dekke noe av den norskopplæringa. Da ville flere lære språket og de kunne begynne å jobbe.

Informant nr 2 sier følgende om frivillig opplæring

Språkhjelpa på biblioteket er bra, men det er ingen andre arenaer. Vi burde samarbeide og lage arenaer for å få til noe. Felles møtepunkt. Og la det være en del av undervisninga. (Informant nr 2)

Knowles i kapittel 2.5 mener at voksne har en større indre motivasjon for å lære enn barn og at de i langt større grad enn barn retter sin oppmerksomhet mot og blir motivert av læringsoppgaver som kan gjøre dem bedre i stand til å skikke voksenlivet sitt godt. Det første

sitatet tyder på at det noen ganger ikke er tilfelle. De to andre sitatene viser at det er vilje til å prøve å få til noe i samarbeid med frivillige organisasjoner.

Det finnes relativt få undersøkelser av grunnskoleopplæring for voksne og det er store variasjoner i kommunenes tilbud om grunnskoleopplæring til voksne. I noen kommuner er det ingen som deltar i grunnskoleopplæring for voksne, mens i andre kommuner er tilbudet omfattende og systematisk. Det er lite dokumentasjon av årsakene til forskjellene mellom grunnskoletilbudet i kommunene. At grunnskoleopplæring for voksne varierer mellom kommuner, kan skyldes ulike ønsker og behov i befolkningen, forhold ved det lokale arbeidsmarkedet og lokale prioriteringer. At en del kommuner ikke har innbyggere som deltar i grunnskoleopplæring for voksne, kan også skyldes at kommunene ikke har opprettet tilbud, at voksne ikke kjenner godt nok til tilbudet eller rettighetene sine, eller at de ikke opplever tilbudet som attraktivt nok.

Informant nr 2 sier følgende om opplæring i skole

Det er ikke alle som vil gå flere år på skole. De vil jobbe. Mange av dem er gode arbeidere og vil bruke av den kompetansen de har fra før. I helsesektoren er det også flere kommuner, bla Oslo, som har krav om at de ansatte skal ha B1. Det er ikke alle som klarer det kravet skriftlig. Hva med de som bare får A2? De får ikke jobbe i helsevesenet, selv om de kan være en ressurs. Kanskje de ville lært språket bedre når de er ute i jobb? (Informant nr 2)

Sitatet over er i samsvar med det jeg skrev i kapittel 3.5.2 om prosjektet med å ha språkopplæring i helsearbeiderfaget.

5.2.1 Arbeidspraksis

En utfordring med å ha undervisning på arbeidsplassen kan være at det ikke finnes ressurser og økonomi til det. Som vi alle vet så er det stort press på de som jobber i helsevesenet, og det er ofte knappe ressurser. Da blir det en ekstra belastning på personale når de tillegges ekstraoppgaver i tillegg til sine egne arbeidsoppgaver som skal utføres. Hvis det kommer

bedriften til gode så er det jo en grunn til at personale blir motivert til å for eksempel være fadder for de som trenger språkopplæring. En ordning med fadder kan være en løsning som fungerer bra. Vedkommende kan følge opp deltakere som er i språkopplæring ved å være tilgjengelig for spørsmål og hjelpe til med å praktisere norsk i hverdagen. Informant nr 1 sa følgende om økonomi og ressurser

Jeg har prøvd å snakke med kommunen om at vi kunne være med å bidra økonomisk, slik at de som jobber her eller vil jobbe her kan få norskopplæring. Alle ville tjene på det. Det kunne for eksempel være en løsning at de får en bindingstid når de er ferdige med norskopplæringa (Informant nr 1)

Sitatet over viser at det er vilje til å være med å bidra til at ansatte kan få språkopplæring for å få jobb. I kapittel 3.3 hvor jeg viser til pasientrettighetsloven skal befolkningen ha tilgang på tjenester av god kvalitet. Sjansen for at kvaliteten på helsetilbudet er god øker hvis alle ansatte kan kommunisere på en god måte med pasienter/brukere.

Det er viktig å evaluere språkopplæringen både underveis i kurset og på slutten. Både innsats og virkning bør evalueres for å se de individuelle norskferdighetene til deltakerne, og i tillegg bør bedriften vurdere hvordan de kan nyttiggjøre seg den styrkede kompetansen til kursdeltakerne. Evalueringen bør være fremtidsrettet slik at bedriften kan jobbe med det i forbedringsarbeidet. Er det noe ved kurset som fungerte bra, eller er det noe som ikke fungerte bra er spørsmål man kan stille seg. Hvordan var evalueringen og hvor ofte må det evalueres? Hvert nytt kurs bør bygge på erfaringene fra de forrige og da er det viktig med godt samarbeid mellom de som er involvert i kurset. Informant nr 2 var veldig opptatt av viktigheten ved evaluering av opplegg som var gjennomført og sa følgende

Evalueringa var dårlig, vi burde evaluert mer på hva den teoretiske delen gjorde, hvor mye hadde det å si? Hva hadde de igjen for det? Hadde de en fadder, og hvordan var det. Alt det har jo så mye å si. Jeg vet at mange var der på jobb utenom praksis som ekstravakter. Og de var veldig svake i norsk. Jeg tenkte at hmm... er ikke de litt svake i norsk til å være der og jobbe på egenhånd. Det handler jo om kommunikasjon. Tenk

på alle muntlige beskjeder og skriftlig dokumentasjon som skal gjøres. (Informant nr 2)

Sitatet over viser at det er viktig å reflektere over hvordan opplæringa har vært. I kapittel 3.5 er det i samsvar med det Illeris mener om at det er lærerne som har ansvaret for å legge de generelle rammer og sørge for relevant faginnhold, hensiktsmessige arbeidsbetingelser, det nødvendige verktøy og ellers støtte og hjelpe deltakerne så godt som mulig i deres læreprosesser. Men det er deltakernes ansvar å gjennomføre læringen i samsvar med deres muligheter og behov, og ta ansvar for dette og si fra hvis det ikke er hensiktsmessig det som skjer.

Voksne er vanligvis opptatt av å komme raskest mulig ut i arbeid. Informant nr 4 jobber litt som assistent på et sykehjem og har praksis ved siden av og sier følgende

Jeg har hatt mange praksisplasser både i butikk, restaurant og sykehjem. Du får være der i tre måneder og så må du slutte for da er det noen andre som skal ha plassen din. (informant nr 4)

Informant nr 2 hadde dette å si om praksisplass i arbeidslivet

Nei de tenker kanskje at det er en til som kommer for å jobbe og tenker ikke at det er språkpraksis som er viktig. De fleste går jo på arbeidspraksis fordi noen mener at de trenger å vite hvordan det fungerer på en norsk arbeidsplass. Det tror jeg de får vite hvis de heller har språkpraksis, for da forstår de jo hvordan det fungerer når de får lært seg språket. (Informant nr 2)

Djuve and Tronstad (2011) fant at mange saksbehandlere i Nav først og fremst brukte arbeidspraksis som virkemiddel for norskpraktisering og for å gi deltakere bedre kunnskap om kravene som stilles i det norske arbeidslivet, uten at overgangen til ordinært arbeid nødvendigvis ble vurdert som et realistisk utfall. Samtidig har andre studier vist at gjentatt

praksisutplassering som ikke fører fram, kan oppleves som svært negativt fra deltakerhold, særlig når de opplever at praksisplassen får karakter av gratisarbeid.

5.2.2 Undervisning

Kompetanse Norge har midler som kan finansiere språkopplæring. Hvis for eksempel en bedrift får midler til det, skal opplæringen knyttes til kompetansemålene for grunnleggende ferdigheter, der Kompetanse Norge har utarbeidet retningslinjer og læringsmål som bedriften kan bruke i opplæringen. Det å ha klare og realistiske mål for opplæringen gjør at det blir lettere å evaluere resultater og måle fremgang i opplæringen. Som nevnt tidligere skal hver enkelt deltaker ha individuell plan slik at fremgang kan måles.

Informant nr 1 sier følgende om opplæring i grunnleggende ferdigheter

Nei, jeg vet ingenting om det, aner ikke hva det er for noe (Informant nr 1)

Informant nr 4 svarer følgende når jeg spør om vedkommende bruker læringsstrategier og om han vet hvilke mål vi jobber etter.

Nei jeg bruker ikke læringsstrategier. Orker ikke å tenke på det når jeg er i praksis hele dagen. Da er jeg sliten om kvelden og vil bare sove. Hvordan kan du lære da? Målene mine er å lære mer grammatikk slik at jeg kan bestå B1-prøven. (Informant nr 4)

Som jeg viser i kapittel 2.4 er det viktig å sette seg inn i nye fagområder for å delta i arbeidslivet og det krever stor innsats. For de som ikke har norsk som morsmål vil det kreve en enda større innsats å lære fagspråket.

De fleste bedrifter har skriftlige rutiner og dokumenter, slik som HMS-forskrifter, informasjonstavler, intranett, og arbeidsreglement. Det er ofte skrevet på et vanskelig lesbart språk, og det kan være en fin anledning til å ta dette opp i undervisningen slik at informasjonen blir lettere å forstå. Informant nr 2 sier følgende om undervisning på arbeidsplassen

Man burde hatt mye mer av norskundervisninga på arbeidsplassen. Da er det lettere å lage situasjoner for å gjøre det mest mulig virkelig. Jeg har vært med på det, og hatt arbeidsnorsk. De var i praksis to dager og hadde norskundervisning i to dager. Og det var helsenorsk. (Informant nr 2)

I kapittel 2.3 om andrespråklæring presiserer Golden at det er sentralt å lære seg begreper når man skal lære seg et nytt fag. Det viktig å vite hva ordene betyr og hvilket innhold de har slik at begrepene blir presise. I samme kapittel har jeg referert til Hellne-Halvorsen og hun påpeker at det er viktig at opplæringen foregår på en slik måte at hver enkelt får utbytte av undervisningen.

Rett til videregående opplæring for voksne ble innført fra august 2000 for å gi mulighet for flere voksne uten videregående opplæring til å skaffe seg slik opplæring. Voksne utgjør en stor andel av dem som avlegger fag- og svenneprøve hvert år. Gode muligheter til å ta fag- og yrkesopplæring for voksne er også viktig for at arbeidslivet skal få dekket sine kompetansebehov. Det kan være utfordrende for voksne å starte med utdanning i voksen alder. Noen av innvandrerne har utdanning fra før mens andre kanskje ikke har noen skolegang fra hjemlandet og må starte helt fra begynnelsen. Informant nr 4 svarte følgende da jeg spurte om det var aktuelt å ta mer utdanning

Nei jeg trenger ikke mer utdanning. Jeg har tatt omsorgskurs. Jeg må bare bestå norskprøve 3 for å få jobb i Oslo kommune. Jeg fikk opplæring første uka, så nå kan jeg gjøre alt. Jeg kan jobbe alene nå. (Informant nr 4)

Informant nr 3 sier følgende om å la ansatte få permisjon for å gå på skole

Vi burde hatt et bedre system på det, for vi har ikke all verdens med lønnsmidler for å gi dem permisjon med lønn. Vi har hatt en stipendordning og så kunne de binde seg.

Vi legger så godt til rette som vi kan. At de kan bytte vakter og sånn. Stort sett så får vi det til. Vi vil jo gjerne at de skal være tilstede når det er undervisning slik at de får med seg det. (Informant nr 3)

I kapittel 2.4 om andrespråksdidaktikk viser jeg til at det er politisk enighet om at norskferdighetene til innvandrere er viktig og det er viktig å fremme livslang læring ved å legge til rette for organiserte læringsaktiviteter og bidra til kunnskap og motivasjon for alle. Det vil fremme den enkeltes utvikling slik at vedkommende kan møte behovene i samfunns- og arbeidslivet. I sitatet over er det forslag til hvordan det kan gjøres og hvilke muligheter som finnes.

Voksne kan også ha ulike behov og ulik motivasjon for opplæring. Det er viktig at tilbudene tilpasses hver enkelt. Det kan være en motivasjonsfaktor at de får tilbud om mer skolegang fordi de vil da ha mulighet til å få innpass i arbeidslivet. Alder, familiesituasjon og bakgrunn vil ha noe å si for motivasjonen.

Informant nr 2 sier følgende om hvordan man kan hjelpe flyktninger med opplæringen

Vi burde ha hele introduksjonsprogrammet fordi vi kan følge dem opp i praksis når det gjelder språket. De har det mange andre steder og der vet vi at det fungerer bra. Der kommer de tilbake på skolen etter jobb og har arbeidsnorsk og det fungerer veldig bra. De jobber med det som er kjent. Ikke alt det som står i boka. Det føles ikke viktig for mange. Det de jobber med på dagene her det forsvinner fordi de praktiserer det ikke. Mange deltakere står fast på et nivå. Et lavt nivå. De har ikke noe nettverk, ingen hobbyer. Bare gå hjem og snakke på sitt språk. Det er trist (informant nr 2).

Informant nr 3 sier følgende om undervisning og arbeidspraksis

Vi får litt tilskudd fra NAV, men det dekker ikke belastninga det blir. NAV krever at deltakerne i praksis skal ha en veileder og de ansatte synes det kan bli slitsomt. Vi skulle hatt kurs for de som skal veilede slik at de visste hva som var viktig. Jeg tenker at vi burde jobbet mer tverretatlig, fått til gode opplegg rundt undervisninga

(Informant nr 3).

Brochmannutvalget presiserer at det er viktig at det er samarbeid mellom forskjellige etater og arbeidslivet. Det er også viktig at de som underviser har den nødvendige kompetansen og at språkopplæringen bør skje i nær tilknytning til arbeidslivet og i sammenheng med ordinær utdanning.

6.0 Drøfting av resultater

I dette kapittelet vil jeg drøfte resultatene jeg har kommet fram til. Jeg vil se hvilke hovedtendenser som viser seg under hvert forskningsspørsmål i lys av teorien jeg har presentert og kategoriene *muligheter* og *utfordringer*, og til slutt vil jeg se det samlet opp imot problemstillingen som er

Hvordan kan språkopplæringen bidra til at innvandrere blir ansatt på sykehjem eller i hjemmebasert omsorg?

Forskningsspørsmål 1

Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

Jeg vil først presentere hva som kom fram av *utfordringer* og de er som følger

Det var ingen konkrete krav til nivå i språket. Det er en utfordring, for de må kunne føre daglige samtaler og helsesamtaler, og ha muntlig og skriftlig kompetanse. I følge Säljö er det viktig å bruke språket som et verktøy for å tilegne seg ny kunnskap, men hvis språkkunnskapen er dårlig så er det ikke så lett å vite hvordan man skal tilegne seg den kunnskapen.

En annen utfordring var at personalet følte det ble et stort press i travel arbeidshverdag siden de ikke hadde ekstra ressurser å sette inn til å veilede de som hadde praksis. Hvis man bruker Bruners modell om stillasbygging så kan det kanskje være til hjelp i en travel hverdag. Ved å bruke stillaset så kan praksiseleven utføre de oppgavene han eller hun er trygg på innenfor stillaset. Når det er ledig tid kan noen hjelpe vedkommende med å videreutvikle seg for en dag å kunne ta ned stillaset og jobbe selvstendig.

En utfordring som kom fram var at man kan føle seg utnyttet på arbeidsplassen som gratis arbeidskraft uten sjanse for å få jobb etter praksisperioden. Det kan være at det ikke er avklart om det er språkpraksis eller arbeidspraksis. Det er viktig med god informasjon til deltakeren, slik at vedkommende ikke føler seg lurert og ikke respektert. I følge Helsepersonelloven har også den enkelte et ansvar for å holde seg oppdatert faglig og kanskje det å ta grep i eget liv, som Knowles er inne på, føre til at vedkommende får jobb.

En utfordring innenfor eldreomsorgen er fagspråket. Som nevnt under kapittelet om språklæring er fagspråket ekstra vanskelig å tilegne seg hvis du i utgangspunktet ikke kan normalspråket. Det må settes krav til den som skal tilegne seg språket for alle har et ansvar for å utvikle oss i arbeidslivet. Kravene til kompetanse blir bare høyere og høyere så det vil stilles krav til alle, ikke bare minoritetsspråklige. For å motivere til videre fagutvikling er det ifølge Knowles viktig at den voksne føler seg respektert og kan være selvstyrt. Det kan gjøres ved hjelp av å bruke modellen til Vygotskij, den proksimale utviklingszone. Säljö sier også at ved å bruke språket som verktøy kan man tilegne seg ny kunnskap. På den annen side må deltakeren i språkopplæringa få tilgang til verktøyene, slik at han/hun kan få utvikle læringsstrategier og at de føler at de har noe igjen både for å være i praksis og at opplæringen gir mening.

Når arbeidsplassen ikke kan gi god nok oppfølging kan det føre til at den som har praksis ikke får noe utbytte av praksisen og at han/hun ikke greier å tilegne seg fagstoffet. Hvis deltakerne må gjøre det selv ved å lese i en bok å tilegne seg fagstoffet selv, vil prosessen ta lang tid. Det er en målsetting fra myndighetenes side at flyktninger og andre innvandrere skal komme seg så fort som mulig ut i arbeid eller utdanning. Det er en utfordring at arbeidsplassene ikke har nok ressurser til å følge opp deltakere som er i praksis, men samtidig må man kunne forvente at de som er voksne kan prøve ut metoder på egenhånd. I følge Knowles har voksne behov for selvstyring og å ta ansvar for det som skjer i eget liv. Det som kan være en utfordring da, er at

de som trenger språkopplæring ikke kan nok norsk slik at de kan ta ansvar for eget liv og vil da falle utenfor arbeids- og samfunnsliv.

Det er viktig at man vet noe om elevenes læreforutsetninger. Hvilke forventninger de har, kunnskaper, erfaringer og hjemmebakgrunn. Hvis de har utdanning fra før, har de kanskje innarbeidet en læringsstrategi og tilegner seg lærestoffet forttere enn andre. Samtidig er det viktig at de får veiledning/opplæring som er tilpasset den enkeltes nivå.

Informanten som var deltaker i språkopplæringa mente at det lønte seg å være asylsøker for da fikk du alt gratis. Det er viktig å informere om hvilke rettigheter man har som innvandrer i Norge, og at noen ganger må det stilles krav til deltakerne i språkopplæringa. Samtidig så er det vanskelig for noen å motivere seg til å ta grep i eget liv. Det kan være forskjellige årsaker til det, for eksempel vanskelige forhold i hjemlandet, helseproblemer eller andre vanskelige ting i forbindelse med flytting fra hjemland. Derfor kan det være viktig å vite noe om bakgrunnen til deltakerne slik at det blir lettest mulig å legge til rette for kunnskapsutvikling.

Den enkelte som skal jobbe i eldreomsorgen har også et ansvar i forhold til både helsepersonelloven og pasientrettighetsloven i å tilby kvalitet i helsetilbudet og pasienten skal ha tillit til helsepersonellet. På den annen side er det da også viktig at de som er helsepersonell får opplæring i hvordan de skal forholde seg til lovverket og ifølge Kompetanse Norge så finnes det midler som kan finansiere språkopplæring. Da er det viktig at sykehjemmene og hjemmetjenesten benytter seg av disse tilbudene og søker på midler til opplæringen.

I det følgende vil jeg presentere hvilke *muligheter* som kom fra i empirien.

En av informantene hadde tro på seg selv og så ikke begrensninger for å kunne dokumentere. Vedkommende synes ikke det var vanskelig å dokumentere det som hadde skjedd i løpet av ei vakt. Det er viktig at lederen følger med slik at han/hun forsikrer seg om at det blir gjort på riktig måte. Samtidig kan det ikke være på en slik måte at den ansatte føler seg overvåket. Det er viktig at deltakere i språkopplæring og ansatte får ansvar da det vil påvirke motivasjonen for økt fagkunnskap. Hvis man bruker den proksimale utviklingszone, så vil man vite hvilket nivå deltakeren/den ansatte er på og gi arbeidsoppgaver ut i fra det.

Muligheten for å følge med på utviklingen i arbeidslivet krever at det stilles krav til den enkelte ansatte/minoritetsspråklige. Kompetanse Norge har midler som deles ut etter søknad som kan brukes i opplæringsøyemed. Samtidig kan det være vanskelig for voksne å sette seg på skolebenken. Det kan være vanskelige familieforhold, enslige foreldre, skolebakgrunn fra hjemlandet eller andre barrierer som gjør det vanskelig å tilegne seg ny kunnskap uten at det legges spesielt til rette for det. En måte å gjøre det på kan være for eksempel å ha skole bare en dag i uka. Noen tiltak er sånn at det betales ut et lønnstilskudd til bedriften slik at opplæringen foregår i arbeidstid. Da er det lettere tilgjengelig for alle.

Forskningsspørsmål 2

Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?

Her vil jeg også starte med å se på hvilke *utfordringer* som kom fram i undersøkelsen.

I følge resultatene i undersøkelsen er det en tendens til at det mangler en god del på at opplæringen er så god som den burde i forhold til kravene i lovverket innenfor eldreomsorgen. Hvis deltakerne i språkopplæringen ikke tilegner seg fagspråket, så vil ikke kvaliteten på helsetilbudet være godt nok. Selv om informantene sier at de ikke stiller andre krav enn at de har skriftlig og muntlig kompetanse, så står det i lovverket at det skal gis et forsvarlig helsetilbud. På den annen side så er det vanskelig å tilegne seg fagspråket når man ikke kan normalspråket godt nok på forhånd.

Når det gjelder de som ble intervjuet i eldreomsorgen og i språkopplæringa, er det nesten ikke noe tverrfaglig samarbeid. Det er vilje til å samarbeide, men økonomien setter en stopper for at det kan utvikles gode opplæringsmetoder. Det er heller ikke noe system på hvordan opplæringen skal foregå i samarbeid mellom etatene hvis for eksempel norsklæreren skal ut til de som er i praksis. I følge Spolskys modell så er det viktig at opplæringen skjer i en sosial kontekst og at man tar hensyn til innlæreren med tanke på alder, personlighet, evner og tidligere kunnskap. Tverrfaglig samarbeid er viktig med tanke på at man må sette seg inn i de forskjellige fagområdene for å gi best mulig språkopplæring

I forhold til arbeidspraksis så er det viktig at innlæreren får et faglig utbytte og at undervisningen er relevant for den praksisen vedkommende er i. I følge Kompetanse Norge er det viktig med god og relevant undervisning både i klasserommet og ute i bedrift for å kunne følge med på utviklingen i arbeidslivet. Da er det viktig med tverrfaglig samarbeid for å lage et best mulig tilbud til innlærerne.

Kompetanse Norge påpeker også at det viktig at de som står for undervisningen er kvalifisert og kan gi god opplæring. Det som kom fra i undersøkelsen var at de som jobbet i eldreomsorgen ikke visste hva språkopplæringen gikk ut på, de visste ingenting om læringsstrategier og de savnet et system på samarbeid med norskopplæringen.

En utfordring som kom til syne, var at det er forskjellig praksis på hvordan språkopplæringen foregår i Norge. Det er hver enkelt kommune som bestemmer hvordan opplegget skal være og det er både kommunale og private tilbydere av tjenesten. Kravene til språkferdigheter er annerledes i Oslo enn det er i Finnmark. Og som jeg har vist med eksempelet fra Gjøvik er det heller ingen spesifikke krav til nivå på språkferdigheter. Det er noe betenkelig da Helsepersonelloven og Pasientrettighetsloven gjelder i hele landet, og alle pasienter/bruker skal ha like rettigheter og muligheter. Men på den annen side så viste prosjektet i Gjøvik at det var mulig å få til et opplegg med opplæring i samarbeid med eldreomsorgen. Deltakerne var motivert for å ta utdanning og tilegne seg kunnskap og ferdigheter for å kunne bli bedre helsefagarbeidere og ha mulighet til å få seg jobb når de var ferdige. Det er også målsettingen til myndighetene i Norge at innvandrere skal kunne være økonomisk selvstendige og ta del i arbeids- og samfunnsliv.

Lav motivasjon både hos deltakerne i språkopplæringa og i bedriften var en utfordring som kom til syne. Det er viktig å legge til rette både faglig og økonomisk slik at det kan hjelpe til med å lage et opplegg som fungerer og som alle impliserte vil være med på. Hvis økonomien er dårlig i kommunen går det kanskje an å høre om det går an å samarbeide med en frivillig organisasjon. Eller søke om midler til språkopplæring hos Kompetanse Norge.

Kravene til skolegang for å få kan være en utfordring for mange. Familiesituasjon kan være vanskelig å kombinere med skolegang. De som kommer fra en helt annen kultur har et annet syn på hvem i familien som kan ta utdanning og barna blir sannsynligvis prioritert først. De voksne har ikke mulighet til å gå mange år på skole. Samtidig sier norske myndigheter at

målsetting med språkopplæringen er at flest mulig skal komme seg ut i arbeid for å kunne forsørge seg selv og delta i samfunnslivet.

Her vil jeg presentere hvilke *muligheter* som kom fram i undersøkelsen

Språkopplæringen skal være på en slik måte at deltakerne etter endt kurs skal kunne delta i samfunns- og arbeidsliv eller ta utdanning. Det skal legges til rette for at opplæringen skal skje på en raskest mulig måte og at opplæringen er i samsvar med hvilke ønsker innlæreren har. Mulighetene for å få jobb er gode hvis språkopplæringen er god. Samtidig er det jo som jeg nevnte under utfordringer så kan det være vanskelig hvis det ikke legges til rette for det.

En mulighet for å få til god språkopplæring er å legge opplæringa til arbeidsplassen. Hvis man bruker Bruners spiralprinsipp så vil det bli godt samarbeid og innlæreren får utviklet språket sitt. Det er en forutsetning at alle vet hvordan spiralprinsippet fungerer og at samarbeidet fungerer.

En annen mulighet er å realkompetansevurdere deltakere med utdanning fra hjemlandet sitt. Ved å få godkjent faglig bakgrunn kan vedkommende komme i jobb og bli inkludert i arbeids- og samfunnsliv.

Frivillige organisasjoner er det mulig å samarbeide med når det gjelder språkopplæring. Det er lange tradisjoner for frivillig arbeid i Norge og det er mange forskjellige å samarbeide med. Forutsetningen for at det skal bli bra er at de har fagkompetanse på det området det skal bedrives opplæring på.

Ved å ha fadderordning på arbeidsplassen øker sjansen for at deltakeren i språkopplæringa føler seg ivaretatt og vil være motivert for opplæringen. Det er viktig at fadderordningen går på omgang slik at fadderer ikke «går lei». Det kan jo også være en utfordring å ha fadderordning. Da vil noe av personalet være bundet til den avtalen når vedkommende er på jobb slik at kollegene ikke kan regne med den personen til enhver tid. I helsevesenet er det skiftordning og det kan være en utfordring hvis fadder og deltaker ikke jobber samme skift.

Ved å bruke den proksimale utviklingssone i opplæringen kan deltakeren være på jobb uten at fadderer er der, og allikevel føle at han/hun mestrer oppgavene.

Det er viktig å evaluere opplæringen slik at man kan forandre på det som ikke fungerer. Da er det viktig at den som står for opplæringa har den kompetansen som skal til for at det som ikke fungerer blir byttet ut med fagstoff/opplæring som fungerer.

I følge Hellne-Halvorsen er det viktig at opplæringen er relevant for den praksisen/jobben deltakeren har. Han/hun må ha utbytte av undervisningen. Derfor er det viktig at den som skal lære bort har utdanning som passer til den aktuelle jobben. Fra media vet vi at det ikke alltid er tilfelle. Kompetanse Norge har også tilbud til de som trenger faglig oppdateringer på språklæringsfeltet.

En mulighet som kan benyttes i eldreomsorgen er stipendordning for de som er villige til å starte på opplæring. Da er muligheten større for at flere vil delta når det ikke koster noe. Opplæringen kan også skje i arbeidstida med midler fra Kompetanse Norge, som jeg har nevnt tidligere. Som jeg presenterte i prosjektet fra Gjøvik var det mange av dem som hadde vært med på språkopplæringsprogrammet som ville fortsette med helsefagarbeider utdanningen. En mulighet for å få personene til å bli i jobben når de er ferdig utdannet, er at det kan være en bindingstid når de får stipend.

En mulighet for å få til så godt introduksjonsprogram som mulig, er å samle det på et sted. Det er flere kommuner som har det på flere forskjellige etater og det kan føre til at tilbudet ikke blir helhetlig. Samtidig er det kommunen som bestemmer hvordan det skal organiseres og det kan ha noe med antall ansatte på de forskjellige stedene, og det er ikke til å komme forbi at økonomi også spiller en rolle for hvordan det blir organisert.

Lønnstilskudd er en mulighet man kan bruke for å få arbeidspraksis eller språkpraksis. Da er det viktig med samarbeid mellom etatene slik at man får rett person på rett plass.

Konklusjon

Hvis jeg sammenfatter forskningsspørsmålene mine og ser dem opp imot problemstillingen som er «Hvordan kan språkopplæringen bidra til at innvandrere blir ansatt på sykehjem eller i hjemmebasert omsorg?» kan jeg si at selv om det ikke er noe språkkrav i den aktuelle

kommunen for å få ansettelse, så viser empirien og teorien jeg har belyst det med, at språkopplæringen kan bidra til ansettelse. Jeg hadde to begreper som var *utfordringer* og *muligheter*. Selv om det var en del utfordringer så var det også muligheter for å få til god språkopplæring. Hvis det blir lagt til rette for det, så vil jeg tro at språkopplæringen kan bli enda bedre enn i dag.

Jeg kan ikke si om dette er representativt for andre kommuner i landet, men hvis andre skulle svart på spørsmålene og hadde kommet frem til det samme svaret, så kan jeg anta at det er representativt for flere kommuner og innenfor flere etater også, der det er aktuelt å ansette eller ta inn minoritetsspråklige i arbeidspraksis eller språkpraksis.

I undersøkelsen har det vel ikke kommet fram noen ny kunnskap i et samfunnsperspektiv, selv om jeg har lært mye. Det er allikevel viktig å holde denne debatten «varm», fordi det har stor betydning for samfunnet og arbeidslivet. Det er også viktig at så mange som mulig vil og kan benytte seg av språkopplæringen som et middel for å begynne å jobbe i eldreomsorgen eller til å ta utdanning som helsefagarbeider.

Ut i fra undersøkelsen og egne erfaringer har det kommet frem at det er geografiske forskjeller på hvordan de forskjellige kommunene velger å organisere tilbudet med språkopplæringen. Det kan føre til at noen kommuner velger å ikke ha fokus på det, mens andre bruker alle tilgjengelige midler for å få til en god språkopplæring. Hvis jeg skal peke ut noe som det bør forskes mer på i fremtiden så kunne det vært interessant å finne ut mer om hvilken organisering gir best læringsutbytte i språkopplæringa?

Litteraturliste

- Berggren, H., & Tenfjord, K. (2016). *Andrespråklæring*. Oslo: Kopinor pensum.
- Brochmann, G. (2017). *NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit— Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Regjeringen.no Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-2/id2536701/sec1>.
- Bruner, J. S. (1997). *Utdanningskultur og læring*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Bø, I., & Helle, L. (2008) *Pedagogisk ordbok*. Oslo. Universitetsforlaget
- Diskrimineringsloven (2005). *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv*. Lovdata.no Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2005-06-03-33>
- Djuve, A. B., & Tronstad, K. R. (2011). *Innvandrere i praksis : om likeverdig tjenestetilbud i NAV FAFO-rapport (online)*, Vol. 2011:07.
- Dysthe, O. (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt forl.
- Dysthe, O., Hertzberg, F., & Hoel, T. L. (2000). *Skrive for å lære : skriving i høyere utdanning*. Oslo: Abstrakt forl.
- Gjøvik kommune, 2015. *Yrkesrettet språkopplæring i helsearbeiderfag)*
- Golden, A. (1998). *Ordforråd, ordbruk og ordlæring*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.

- Halvorsen, E. B. (2006). Er kunnskapsløftet et løft for minoritetsspråklige elever? *Norsk pedagogisk tidsskrift*(05), 415-426.
- Helsepersonelloven. (1999). *Helsepersonelloven*, . Lovdata.no Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64#KAPITTEL_1.
- Illeris, K. (2003). *Voksenutdannelse og voksenlæring*. Frederiksberg: RoskildeUniversitetsforlag.
- Imsen, G. (2005). *Elevens verden : innføring i pedagogisk psykologi* (4. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Integrerings og Mangfoldsdirektoratet. (2016). Tiltak i regi av NAV. Retrieved from <https://www.imdi.no/sysselsetting-og-arbeidsliv/tiltak-i-regi-av-nav/>
- Introduksjonsloven. (2016). *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere* Lovdata.no Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80>.
- Knowles, M. S., Holton Iii, E. F., & Swanson, R. A. (1998). *The adult learner : the definitive classic in adult education and human resource development* (5th ed. ed.). Houston, Tex: Gulf Pub. Co.
- Kompetanse Norge. (2017). arbeidsrettet opplæring. Retrieved from <https://www.kompetansenorge.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/arbeidsrettet-opplaring/#ob=16858>
- Kompetanse Norge. (2018). *Digitale ferdigheter*. Retrieved from <https://www.kompetansenorge.no/Grunnleggende-ferdigheter/Digitale-ferdigheter/#ob=4125>
- Kompetanse Norge. (2017) *Norskkrav i arbeidslivet*. Hentet fra <https://www.kompetansenorge.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/Norskprove/norskkrav-i-arbeidslivet/#ob=12592,12600>
- Kompetanse Norge. (2017). *Årsrapport 2016*. Retrieved from https://www.kompetansenorge.no/contentassets/c93c9560324741cbba196a2c683ef7ee/arsrapport_2016_2sign.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2016). Kompetanse Norge. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dep/kd/org/etater-og-virksomheter/underliggende-etater/laring-for-arbeidslivet/id426534/>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lyngsnes, K. M., & Rismark, M. (2007). *Didaktisk arbeid* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal.

- Pasient- og brukerrettighetsloven. (1999). *Pasient- og brukerrettighetsloven*,. Lovdata.no Retrieved from https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63#KAPITTEL_1.
- Pedersen, M. S. (2018). *Arbeid og Språk - et samspill*. Oslo, Norge: Kompetanse Norge.
- Regjeringen (2018) *Inkluderingsdugnaden* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/sub/inkluderingsdugnad/inkluderingsdugnad/id2599965/>
- Regjeringen (2005-2006) *Statsbudsjettet* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/krd/red/2005/0210/ddd/pdfv/259021-hefte.pdf>
- Skrivesenteret. (2013). *Å arbeide med skrivestrategier*,. Retrieved from <http://www.skrivesenteret.no/ressurser/arbeid-med-skrivestrategier-gir-kt-skrivekompetanse/>
- SSB. (2018) *Innvandring*. <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring#blokk-1>
- SSB. (2017). *Veien til en vellykket integrering?* Retrieved from <http://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/artikler-og-publikasjoner/veien-til-en-vellykket-integrering>
- Säljö, R. (2001). *Læring i praksis : et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: Cappelen akademisk.
- Tenfjord, K., Hagen, J. E., Universitetet i, B., Universitetet i Bergen Nordisk, i., Prisme, & Norsk, r. (1999). *Andrespråksundervisning : teori og praksis*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Utdanningsdirektoratet. (2011). *Det felles europeiske rammeverket for språk*. Retrieved from https://www.udir.no/Upload/Verktoy/5/UDIR_Rammeverk_sept_2011_web.pdf
- Utdanningsdirektoratet. (2016a). *Begrepsdefinisjoner - minoritetsspråklige*. Retrieved from <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/minoritetsspraklige/minoritetsspraklige---hva-ligger-i-begrepet/>
- Utdanningsdirektoratet. (2016b). *Programområde for helsearbeiderfag - Læreplan i felles programfag Vg2*,. Retrieved from <https://www.udir.no/kl06/HEA2-02/Hele/Programfag>
- Utlendingsdirektoratet. *Ord og begreper*. Retrieved from <https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/>
- Voksenopplæringsloven. (2010). *Voksenopplæringsloven*. Lovdata.no Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-95>.
- Vox, n. f. f. k. (2012). *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*
- Vygotskij, L.,S. (2001) *Tenkning og tale*. Oslo. Gyldendal akademisk.

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”ANSETTELSE AV MINORITETSSPRÅKLIGE I ELDREOMSORGEN”

Bakgrunn og formål

Jeg studerer Master i Yrkespedagogikk ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og vil i den forbindelse foreta en undersøkelse om hvilke språkkunnskaper som kreves for å få ansettelse i eldreomsorgen. Til daglig jobber jeg som norsklærer for minoritetsspråklige, og opplever at det kan være utfordringer i det å tilrettelegge undervisningen, slik at den blir rettet mot yrker som deltakerne kan tenke seg å ha praksis i. Formålet med prosjektet er at jeg vil se om språkopplæringen er god i forhold til det som kreves i eldreomsorgen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Undersøkelsen vil være et intervju på ca 1 time. Jeg vil benytte lydopptak under intervjuet. Intervjuet vil foregå på egnet sted som vi avtaler.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Jeg vil oppbevare lydopptaket innelåst, slik at ikke uvedkommende har tilgang til det. Notatene jeg tar underveis i intervjuet, vil også bli oppbevart innelåst. Jeg vil ikke publisere navn på informantene, men vil bruke eksempler som kommer fram under intervjuet når jeg skal analysere datamaterialet. Alle data vil bli anonymisert og ingen av deltakerne vil kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Prosjektet skal etter planen avsluttes **juni 2018**. Alle data vil da bli anonymisert og lydopptak og notater vil bli makulert og slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med **Gerd Formofetten tlf 456 06 958** eller epost s270751@stud.hioa.no . Veileder på mitt Masterprosjekt er **Ellen Beate Hellne- Halvorsen, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus, tlf. 67 23 73 62**.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta. Returneres på epost til s270751@stud.hioa.no

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2.

Intervjuguide til ledere på sykehjem/hjemmetjeneste og flyktningtjenesten

Forskerspørsmål Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?	Forskerspørsmål Hvordan kan opplæringen i språk best imøtekomme arbeidslivets krav?
Tema: Kommunikasjon - Hvor viktig er muntlig og skriftlig kommunikasjon, i jobben som helsearbeider? - Hvordan kan evt manglende kommunikasjonsevne	Tema: Tverrfaglig samarbeid - Hvordan kan tverrfaglig samarbeid være nyttig for rekruttering til helsevesenet? - På hvilken måte kan samarbeidet organiseres? Arbeidspraksis - På hvilken måte kan arbeidspraksis være nyttig? - Hvordan kan samarbeidet evt organiseres? Undervisning

<p>påvirke utøvelsen av arbeidet?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan opplever du at denne kompetansen har vært hos de minoritetsspråklige du har ansatt hittil? <p>Dokumentasjon</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvilke krav til dokumentasjon kreves det av en helsearbeider? - Hva skal dokumenteres? <p>Grunnleggende ferdigheter</p> <p>I skolen er de grunnleggende ferdighetene lesing, skriving, regning, digitale ferdigheter og å kunne uttrykke seg muntlig.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor viktig er disse ferdighetene i yrkesutøvelsen? 	<p>Språkopplæring har tradisjonelt sett foregått i klasserommet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Har du tenkt på om andre former for undervisning kan føre til god språkopplæring? - Hvilket inntrykk har du av språkopplæringen?

Sjekkliste over hva jeg vil ha svar på:

Forskerspørsmål 1

Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

Tema: Kommunikasjon

- Kommunikasjon med brukere/pasienter, pårørende, kolleger – forskjellige måter å kommunisere med de enkelte. Dagligspråk til brukere, på hvilken måte gir helsearbeideren informasjon, er den forståelig? Hvor mye informasjon skal pårørende ha jf. taushetsplikt. Fagspråk mellom kolleger. Forstår helsearbeideren hva som blir sagt? Tør vedkommende å si fra han/hun ikke forstår?
- Greier helsearbeideren å kommunisere med brukerne. Kan han/hun svare på spørsmål fra brukerne? Hva skjer hvis de ikke kan det?

Tema: Dokumentasjon

- Må alle som jobber dokumentere? Foregår det digitalt?

- Må helsearbeideren ha digital kompetanse?
- Er det avkryssing på skjemaer eller er det mye skriving?
- Hvem har ansvaret for at dokumentasjon er riktig?
- Får helsearbeideren hjelp og opplæring i hva som skal dokumenteres?

Tema: Grunnleggende ferdigheter

- Et aktuelt tema i skolesammenheng. Hvilke krav stiller dere til helsearbeideren?
- Rettskriving for å unngå misforståelser
- Regning for å gi rett dose av for eksempel ernæringsdrikk eller andre kosttilskudd
- Muntlig kommunikasjon for å kunne ta del i faglige diskusjoner, snakke med pasientene.
- Lesing for å kunne forstå bruksanvisning på for eksempel hjelpemidler, eller hvordan man forholder seg til informasjon om brannvernrutiner
- Digitale ferdigheter for å kunne finne informasjon på Internet, skrive i elektronisk pasientjournal (EPJ).

Forskerspørsmål 2

Hvordan kan opplæringen i språk best imøtekomme arbeidslivets krav?

Tema: Tverrfaglig samarbeid

- Samarbeid mellom flyktingtjenesten, skole, NAV, institusjoner.
- Helhetlig tenking og samarbeid for å få minoritetsspråklige ut i jobb

Tema: Arbeidspraksis

- Utprøving av forskjellige jobber for å finne ut hva de vil
- Viktig for selvfølelsen, forebygger ensomhet og isolasjon
- Hvem kan samarbeide? Hvem skal ta initiativ? Finnes det regler for det?

Tema: Undervisning

- Hvordan kan læreplanen i norsk og samfunnskunnskap brukes? Kan den brukes i tverrfaglig samarbeid? Hvordan kan læreren bidra i dette samarbeidet?
- Vet elevene hva som står i læreplanen?
- Må undervisningen alltid foregå i klasserommet?

Intervju/samtale med minoritetsspråklig elev som jobber i helsevesenet og går på vg2 helsefagarbeid samtidig

Jeg vil få eleven til å fortelle mest mulig selv, uten å legge for mange føringer. Inngangsspørsmålet vil være ”Kan du tenke tilbake på den første dagen på språkopplæringa og fortelle om hvordan du opplevde det? Når jeg stiller det spørsmålet så setter jeg informanten tilbake i tid og lager et startpunkt. Så vil jeg stille et åpent spørsmål til for å få informanten til å fortelle, med følgende spørsmål: ”Hvordan opplevde du opplæringen?” Jeg vil stille oppfølgingsspørsmål hvis det er nødvendig. Jeg vil prøve å få det til å være som en samtale.

<p style="text-align: center;">Forskerspørsmål</p> <p>Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?</p>	<p style="text-align: center;">Forskerspørsmål</p> <p>Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?</p>
<p>Tema: Kommunikasjon Dokumentasjon Grunnleggende ferdigheter</p> <p>Spørsmål: - Kan du fortelle om dine erfaringer angående språkopplæring og norskopplæring etter at du kom til Norge?</p>	<p>Tema: Tverrfaglig samarbeid Arbeidspraksis Undervisning</p> <p>Spørsmål: - Hvordan har det blitt tilrettelagt for at du skal nå målene i læreplanen? - På hvilken måte har du fått mulighet til å utvikle dine egne læringsstrategier?</p>

Sjekkliste

Forskerspørsmål 1

Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

<p>Tema: Kommunikasjon Tema: Dokumentasjon Tema: Grunnleggende ferdigheter</p>	<p>Karakterkrav/nivå i norsk? Måtte du gjøre rede for ferdighetene dine på noen måte? Var du til intervju? Hadde du arbeidspraksis?</p>
---	--

Forskerspørsmål 2

Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?

<p>Tema: Tverrfaglig samarbeid</p>	<p>Hvilke metoder kjenne du til? Vet du hvilke muligheter du har i opplæringen? Vet du hva</p>
---	--

Tema: Arbeidspraksis Tema: Undervisning	læreplanmålene inneholder? Vet du hva som kreves for å jobbe på sykehjem/hjemmetjeneste.
--	--

Intervjuguide til lærer i språkopplæringen

Her vil jeg bruke samme metode som til eleven jeg intervjuer. Jeg vil at læreren skal få fortelle sin historie. Jeg vil starte med følgende spørsmål: ”Hvordan tilrettelegger du undervisningen for å bidra til at elevene kan komme seg ut i arbeidslivet?” Da kan det være interessant å høre hva læreren tar tak i først og som vedkommende synes er viktig. Da kan jeg følge opp med for eksempel ” ..det var interessant, kan du si noe mer om det?” Jeg vil hele tiden ha problemstillingen og forskningsspørsmålene i bakhodet, slik at jeg kan styre samtalen/intervjuet inn på det, hvis ikke informanten nevner noe om de temaene jeg har valgt ut.

Forskerspørsmål Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?	Forskerspørsmål Hvordan kan opplæringen i språk best imøtekomme arbeidslivets krav?
Tema: Kommunikasjon Dokumentasjon Grunnleggende ferdigheter	Tema: Tverrfaglig samarbeid Arbeidspraksis Undervisning

Sjekkliste

Forskerspørsmål 1

Hva krever de som ansetter på sykehjem/hjemmetjenesten av språkferdigheter?

Tema: Kommunikasjon Tema: Dokumentasjon Tema: Grunnleggende ferdigheter	Vet du hva som kreves av språkferdigheter og om det kreves? Hvordan kan lærere og ansatte i helsevesenet samarbeide om dette? Hva skal dokumenteres og på hvilken måte? Gir lærere informasjon om hva grunnleggende ferdigheter er?
--	---

Forskerspørsmål 2

Hvordan kan opplæringen best imøtekomme arbeidslivets krav?

Tema: Tverrfaglig samarbeid Tema: Arbeidspraksis Tema: Undervisning	Hva er kravene? Er det noen krav? Hvem har ansvaret for arbeidspraksis? Er det samarbeid mellom etatene? Hvilke undervisningsmetoder benyttes?
--	---

Vedlegg nr 3

Ulf Christer Melvold
 Institutt for yrkesfaglærerutdanning Høgskolen i Oslo og Akershus
 Postboks 4 St. Olavs plass
 0130 OSLO

Vår dato: 10.05.2017   Vår ref: 53053 / 3 / AMS   Dens dato: Dens ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.04.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

53053	Ansettelse av minoritetsspråklige i eldreomsorgen
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Ulf Christer Melvold
Student	Gerd Formofetten

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.ulb.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf. 55 58 24 10

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSD's rutiner for elektronisk godkjenning.

Kopi: Gerd Formofetten s270751@stud.hioa.no

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 53953

Utvalget skal informeres skriftlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Personvernombudet legger til grunn at forskere og studenter følger Høgskolen i Oslo og Akershus sine rutiner for datasikkerhet.

Forventet prosjektslutt er 30.06.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak